

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Peter Larsen i Dons:

Veiledning til Bedømmelse af
Veiledning til Bedømmelse om
Oprættelsen i vore Dage.

1854

Veiledning

til

Bedømmelse af „Veiledning til Bedømmelse
om Opvækkelsen i vore Dage“

af

Peter Larsen,
Gaardmand i Dons.

Trykt hos B. Møller.

Veiledning

til

Bedømmelse af „Veiledning til Bedømmelse om
Opvækkelsen i vore Dage“

af

Peter Larsen,
Gaardmand i Dons.

Kolding, 1854.

Trykt i W. G. Møller's Officin.

Forord.

At jeg er ikke Skribent, det vil Enhver ved Gjennemlæsningen af disse Blade snart overbevise sig selv om, men at jeg dog alligevel har givet mig af med at skrive, det har sin Grund i, som jeg ærlig vil tilstaae, at det har mede mig i mit Hjerte, at en Mand, som jeg syntes enten bedre vidste eller idetmindste dog burde have vidst bedre Bested paa en Sag, som han her havde givet sig af med, førend han lod den offentligen udgaae i Trykken; og at det skulde sættes i et saa farligt Lys, hvad jeg dog udtrykkeligt vidste at være en Guds Gjerning. At jeg vilde paatage mig at besmykke eller undskyldte enten de Andres eller mine egne mange Mangler og store Brøst, det vilde vel ikke have stort at betyde, da min Autoritet vel ikke er af den Slags, at det kunde give det stor Vægt, men for Sandhedens Skyld troede jeg at burde gjøre hvad der stod i min Magt, og bidrage Noget efter den Kundskab og Oplysning, som jeg havde til Sagens videre Bedømmelse. Vilde maaskee Flere foruden saa mange andre Mangler opholde sig over min frie og uanstændige Talemaade til en geistlig Mand, saa veed jeg ikke at svare Andet, end jeg har ikke kunnet gjøre det anderledes, end som det haver staaet for mig, og kunde det tjene til mindste Undskyldning, saa vilde jeg anvende det gamle Ordsprog: „Som man raaber i Skoven, saa faaer man Svar.“ Forresten

vilde jeg ønske, at jeg maatte agtes værdig at staa i et broderligt Forhold til den ærede Pastor Pontoppidan, og at han ikke skulde tro, at det var af nogen Uvillie imod ham, jeg havde grebet til Pennen, men af Kjærlighed til denne Sag, for hvilket jeg maaskee har felt mere, end han eller noget Menneſte troer. Hans Bog fornam jeg strax vilde glæde mange Sandheds Fjender, da de altid med Glæde gribe ethvert Middel, hvormed de kunne skade Sandheden, og saare og bedrøve mange fromme Hjerter, der synes at være stillet offentlig tilskue i et usandhedskjærligt og falskt Lys.

Forrige Foraar udgav en Lægmandovre i Sjælland en lille Bog betitlet: „Beviis for at de borgerlige Love stride imod den hellige almindelige Kirkes Love“, og skriver da tilfaldt i Bogen: „Jeg har det Haab og den Tro til Danmarks høit-ærede Geistlighed, at den ikke vil lade det gaa upaaagtet hen, naar den Deel af Folket, der vil agte paa deres Tale, der gjerne vil bestræbe sig for at give Gud, hvad Guds er, og Kongen, hvad Kongens er, naar disse anmode den om at forklare for sig, hvad der efter deres Begreber blive Modsetninger. De bedes ærbødigst at optage en Lægmands Frimodighed med Belvillie, her i Manges Navn anmoder Dem om at vejlede os med Hensyn til de to Spørgsmaales Besvarelse, som dette lille Skrift har til Formaal; forsikkende om, at vi ville boie os for Sandheden, og lade os oplyse om, hvad vi ikke selv forstaa; thi det er jo bedre, at saadanne Tanker og Meninger træde frem for Dagens Lys, end at de i det skjulte mere og mere skulle udbredes, og virke Mistillid mellem Kirkens Lærestand og en stor Deel af Folket“. Dette lille Skrift har jeg, og vist Mange med mig i deres Indre for lang Tid siden sat deres hjertelige Navn under, men hidtil, saavidt mig bevidst, intet Svar bekommet. Derimod har Pastor Pontoppidan i Nibe ladet et lille Skrift udgaa, betitlet: „Veiledning til Bedømmelse af Opvækkelsen i vore Dage. Meddeelt til kirkelig Oplysning og Befæstelse.“ Hvad egentlig den gode Mands

Hensigt er med dette lille Skrift, er ikke godt for mig, og maaskee for Flere, at sige; dog, han siger os det selv til Slutning. Pag. 68: „Det er med denne gode Tro, at jeg lader disse Ord gaa ud blandt Medchristne i mit Fædreland som et Fingerpeg til Oplysning og Befæstelse for opvakte Sjæle og levende Christne.“ Jeg har brudt mit Hoved — og det bryder noget derinde endnu — hvad det dog egentlig er, den gode Mand vil, thi jeg synes det er et saa modsigende og sammenfnorende Bæv, at det ikke er til at finde Nede i. Hvem er det dog egentlig den gode Mand skriver til? Pag. 60 taler han om Christne i Almindelighed og Opvakte i Særdeleshed, Christi Bekjendere, slaaer dem derpaa i een Potte og gjør en heil ukirkelig Hob af dem; det kan altsaa ikke være dem, han mener med opvakte Sjæle og levende Christne. Nu, han har vel sine egne Anstuelser og deler Folk i forskjellige Klasser. Jeg har nok hørt Tale om „opvakte Kjøbmænd“ og „opvakte Hoveder“, og seer undertiden i Kviiserne at der søttes en Dreng i et eller andet Fag med et „opvakt Hoved“; men da hans Skrift jo er meddeelt til „kirkelig Oplysning og Befæstelse“, kan det jo ikke være disse Folk han mener. Han maa derfor ikke tage mig det fortrydeligt op, hvis det gamle Ordsprog ikke lyder, „at naar de slaaer iblandt en Flok Hunde, den de saa rammer den piber“, hvis jeg her kommer til at pibe en lille Smule, ifald det er mig og mine Ligefindede han mener; thi efter Alt hvad jeg kjender til det danske Folk, kan jeg ikke finde dem uden at tage mig selv med, rigtig nok ere de næsten skildrede som Folk, der næsten ikke længere ere eller ville være Mennesker — Pag. 22 — ja de mangle ei alene christelig, men endog almeen-mennestelig og folkelig Oplysning; men saamegen Forstand synes jeg dog endnu at have, at er det ikke os han overfalder, veed jeg ikke hvor de ere. Da den gode Mand

jo vist maa antage om sig selv at være naaet en stor Fuldblommenhed i alle disse Egenheder, er det jo intet Under, at han i høi Grad maa stamme sig ved dem, saa de ere skildrede som Folk, Man næsten ikke skulle tro de vare Danske, eller komme ud af det danske Folks Midte. Dog, i alt dette Virvar har han givet dem en Trost — Pag. 8 — at det er ei alene Lave og Uærde, men endog Høie og Lærde, som opvækkes i disse Tider. Skulde nu Noget, hvem dette Skrift falder i Hænderne, komme til med mig at bryde sit Hoved over, hvad det dog egentlig er at den gode Mand vil, og som han advarer imod, eller hvor de Folk dog egentlig ere, som han saaledes har skildret, og med mig falde paa de Tanker, at det er mig og mine Egesindede han mener; — thi at jeg er af de Dpvalte, og af den kjære Guds Naade har erfaret Kraften af Paul. Ord Ef. 5, 14 i mit Hjerte: „Vogn op du som sover,“ det kan jeg ikke nægte, uden tillige at nægte, der er en Gud til, hvorvidt jeg saa har fulgt Formaningen, „at staa op fra de Døde, at Christus kunde lyse for mig,“ bliver en anden Sag — saa synes jeg det trænger til en Smule Dplysning, som jeg da her i al min Dumhed vil give, saa godt som jeg kan.

Er det da nu virkelig os, som han vil tillivs, saa synes jeg rigtignok, han skulde have stammet sig en lille Smule, og ikke have kommet med et saadant Skrift i saa ubeleilig en Stund, og seet han kunde have kjøbt den beleilige, det er jo Noget af det, som han opfordrer til — Pag. 8 —. Men vilde han have taget sig selv en lille Smule ved Næsen, saa vilde jo Herrens Ord, Math. 7, 3, 5 strax have faldet ham ind: Har jeg selv forsømt det at købe den beleilige Tid ved ikke allerede for flere Aar siden at udgive min Bog, og viist Folket, hvilke Umennesker de Dpvalte ere; nu er det jo ikke alene

dem, som jeg saaledes stempler, men tillige en stor Deel af det danske Folk, da der jo sidder flere af disse Personer i den danske Nigsdag, som ikke ville fralægge sig at høre til de Opvakttes Tal, enten de saa skulle kaldes Aristokrater eller Demokrater, eller hvilken Retning de endogsaa have i den Henseende; og de kunde jo dog umuligt være blevne puttede derind af disse Tøsser, thi omendstjøndt de snart ere spredte over hele Landet, saa ere de dog saa faa og saa tyndt spredte, at naar de Andre ikke havde været ligesaa tøsfede, saa havde der ikke kommen een Eneste af dem i Nigsdagen. Hvad nu den christelige Oplysning angaaer, da behøves den jo ikke for at være en dansk Nigsdagsmand, og derfor er Folket jo ikke stemplet som nogle Dummerhoveder i saa Henseende, fordi der sidder flere af de Opvakte i Nigsdagen. Men saa beder jeg blot at betænke: Manden maa være saa oplyst og saa skriftklog, som han være vil, baade i menneskelig og christelig Henseende, saa, hvis Ordspøget ikke lyver: „Erfaren Mand er god at gjæste“, eller „Erfarenhed er den bedste Læremester“, saa mangler han dog, at han slet ikke veed, hvorledes det seer ud i den Opvakttes Indre, thi at han skulde være, eller vilde have Ord for at høre til disses Tal, det er der dog vel aldrig noget forstandigt Menneske, der har læst hans Bog, som vil falde paa. Efter det Kjendskab jeg derfor har til Christendommen, maa han jo enten være af dem, der bestandig ere blevne i Faderens Huus, det vil sige, i deres Daabspagt, som aldrig har lagt sig til at sove, eller faret ud i de fremmede Lande og forødt deres herlige Arvegods; eller ogsaa, at han maa være af dem, som igjen ere faldne i Svov, og altsaa blandt de Sovendes Tal. Er han nu af de Førstes Tal, saa er det jo intet Under, at han, lig den ældre Broder i Luc., 16, 28, 31 er bleven lidt vred over, at vi stakkels forlorne Sønner, som

ei alene have været faldne i Søvn, men endogsaa sat alt det herlige Arvegods til, vi vare komne i Sie af, i de fremmede Lande — skulde igjen blive stillede paa lige Fod med ham. Er han derimod iblandt de Sovendes Tal, saa vide vi jo nok, at de Sovende er ikke heel døde, har et Slags Liv, men noget Fuldstændigt kunne de aldrig gjøre, men drømme det kunne de, men det er heller ikke andet end Drømmerier. Alt det, de have med at bestille. Somme Tider slaaer det jo til, at der kunde drømmes Ting, som enten ere passerede eller virkelig passerer; noget Sandt og Virkeligt saa vi aldrig ud af Drømmeriet. Vel troer jeg at der kunne gives overnaturlige Drømme, men saa lægger vor Herre dem ogsaa gjerne selv ud; dette saa vi hos Joseph, 1ste Mosb. 37, 7, og 42, 6. Jeg har rigtignok seet en Bog, som en Mand, der vel ellers skulde kaldes en lærd Mand, har skreven, da den har været brugt i mange Skoler, og som han har kaldet en Bibelhistorie; at han tillægger Joseph den grove Bestyldning, at han tænkte paa Ære og Høihed om Dagen, og derfor drømte han om det om Natten. Jeg raader Ingen til at fæste Lid til Drømmerier, siden, som sagt, vor Herre selv udlægger dem.

Ellers kan det jo rigtignok lade paa den gode Mand, som han skulde mene det meget godt med os, og at han har mange gode Formaninger, Advarsler og Oplysninger at give os, hvorfor vi jo ere ham mange Tak skyldige; men hvorledes han selv kommer affted med at tro; at de enten kunne eller ville finde mindste Indgang i vore Hjerter, efter den Skildring, han har gjort af os, dette er mig næsten ubegribeligt. Havde han været, hvad vi kalde en Prophet iblandt os, saa kunde han jo have tænkt, at vi havde canoniseret — antaget dem som ufeilbare — alle hans Ord, lig Mormonerne med deres Joseph Smidt. Han siger rigtignok Pag. 16: „Graadige som de

Opvakte vare efter at høre mere og mere om de Ting, som angaa Guds Rige, slugte de let i deres Mangel paa aandelig Forstand Giften med den sunde Føde;“ maaskee han har tænkt: Ere de saa graadige til at sluge i dem, at Giften glider med, saa maa De sagtens kunne sluge denne gode, sunde Føde; men her synes jeg, at den gode Mand maatte igjen have taget sig selv ved Næsen, og havt saamegen Menneſte-Kundskab, som, han nu næſten reent har fratjendt os Andre, at naar jeg først ligesom ſtaaer og blotter, og gjør Nar af en Mand, og ſiger ham, hvor toſſet og fævoren han er, ſaa bliver han meget miſtænkelig imod mig, og om mine Ord da ſiden aldrig ere ſaa gode, ville de dog viſt komme paa Bægtſkaalen, førend de glide ſaa let ned; og dette har den gode Mand viſt ogſaa drømt en Emule om, og derfor, Pag. 47, advarer ſaa rolig mod de Skriftkloges Bei, ſom han kalder det, ved at læſe os vor Herre til, ei alene i Bøgernes Bog, men ogſaa andre guddelige Bøger, hvormed han nu ogſaa ſelv har hjulpen til at fylde Verden med een. Ellers forekommer det mig, ſom den kjære Mand er meget uheldig i ſine Beviisførelſer — ſom han ſelv henter ud af Skriften eller Bibelen, ſaa han jo da heller ikke er heel fri for at flye til — at var der Ingen, ſom ved Guds Naade havde bedre Dine at ſee med, ſaa kunde det godt gjøres behov at tage ſig i Agt for at komme til denne Kilde. Det kan ſnart ogſaa ſee ud, ſom der har faret ham en Nædſel igjennem Hjertet, da han slog ind paa dette Gebeet, thi han begynder ſtrax, Pagn. 43: „Ingen frygte heller her hverken for mig eller for ſig ſelv“, og han kunde viſt ogſaa have behov at tage Mod til ſig; thi hvem ſkulde have drømt om, at en ſaa lærd Mand ſkulde være ſaa forvirret, naar han vilde til at føre Beviis, han da ſkulde gribe til et Vaaben, der vidner lige mod ſig ſelv. Thi naar han nu taler om at laſte ſig i Ar-

mene paa Skriften — Pagn. 43 — og vil til at bevise denne farlige Bei, da fortæller han os: „der er heller ingen aandelig Afvei, mod hvilken Jesus selv advarer stærkere, end mod de Skriftkloges Bei.“ „I randsage Skrifterne, fordi I mene i dem at have et evigt Liv; og disse er det, som vidne om mig: og I ville ikke komme til mig, at I kunne have Livet.“ Nu vel, er det denne de Skriftkloges Bei, Jesus advarer os imod, saa er det jo den gode Mand selv: han maa dog være een af de Skriftkloge, da han ei alene er Præst, men har nu ogsaa paataget sig at være Reformator, thi at Jesus advarer at randsage i Skrifterne, dette er saa langt fra, at han i Math. 23, 1. 2. 3. 4. siger: „Da talede Jesus til Folket og til sine Disciple og sagde: Paa Moses Stol sidde Skriftkloge og Pharisæer; Alt det derfor, som de sige Eder, at I skulle holde, det holder og gjører, men gjører ikke efter deres Gjæringer; thi de sige det vel, men gjøre det ikke. Thi de burde svare Byrder, vanstelige at bære, og lægge Menneskene dem paa Skuldrene; men selv ville de ikke røre dem med en Finger,“ og raabe derefter 8 Gange Bee over dem for denne deres Bei. Nei, han som selv var det evige, selvstændige Guds Ord, han siger ogsaa i Joh. 5, 46. 47.: „Derisom I troede Moses, troede I vel ogsaa mig; thi han haver skrevet om mig; men tro I ikke hans Skrifter, hvorledes skulle I tro mine Ord;“ og naar han taler om den rige Mand i Luc. 16, 29. 31.: „Abraham sagde til ham: de have Moses og Profheterne, lad dem høre dem. Men han sagde til ham: høre de ikke Moses og Profheterne, da tro de ikke heller, om No-gen opstod fra de Døde.“ Ja endog efter sin Opstandelse, da han aabenbarede sig paa Veien for Disciplene, viser han dem strax hen til Skrifterne, Luc. 24, 25, 27: „Og han sagde til dem: O I Daarer, og seenhjertede til at tro alt det, som

Propheterne have sagt. Og han begyndte fra Mose og fra alle Propheterne, og udsagde dem i alle Skrifterne det, som var skrevet om ham." Og dersom det skulde have været apostolisk at randsage i Skrifterne, hvor kunde de da i Beroea være roste i Apost. G. 17, 11.: „Men disse vare mere rettænkende end de i Thesfalonica; de annammede Ordet med al Medebonhed, og randsagede dagligen i Skrifterne, om disse Ting havde sig saaledes." Ja vi behøve vel ikke at læse ret langt i Pauli Breve nogen Steder, før han strax siger os, hvad der staaer skrevet, og viser os dermed hen til Skrifterne. Denne Apostel har jo ellers den gode Mand viist os hen til, Pag. 17, for at lære af, som et „Forbillede paa et omvendt og opvakt Menneske"; men som det i mine Dine seer lidt bagvendt ud, naar han siger „omvendt og opvakt," da jeg nok tror, at Een kan være opvakt, uden derfor at være omvendt, saa har jeg endnu næsten ikke heller hørt en grovere Beskyldning imod den Hellig Mand, end som han her gjør, omendstjændt han Pag. 57 og 60 næsten er nær ved at fratjende os, at tro paa den Hellig Mand; thi, siger han om Apostelen, „saa vide vi ogsaa om ham, at han ikke blot i 3 Dage efter sin Opvækkelse var lukket inde i sig selv og hverken spiste eller drak, men at han ogsaa derefter i 3 Aar levede som gjemt for Verden og andre Mennesker, indtil han havde faaet Lys i de store Ting, som vare skete ham paa Veien til Damaskus og i Damaskus, hvor han stod op og blev døbt." Nei, i min Bibel der staaer om Saulus, efterat Herren havde talet til ham paa Veien til Damaskus, og han ikke havde seet eller ædt og drukket i tre Dage, og Herren befalet Ananias at gaae til ham, Apost. G. 9, 17. 18. 19. 20. og 22.: „Men Ananias gif hen, og kom ind i Huset, og lagde Hænderne paa ham og sagde: Saul, Broder! Herren har sendt mig, Jesus, der aabenbares for dig paa

Veien ad hvilken du kom, at du skal vorde seende igjen, og fyl-
des med den Hellig Aand. Og strax faldt det fra hans Dine
som Skjæl, og han blev seende i det samme, og stod op, og
blev døbt. Og han fik Mod, og blev styrket. Men Saulus
blev nogle Dage hos Disciplene i Damaskus. Og strax prædi-
kede han Christum i Synagogerne, at han er den Guds Søn.
Men Saulus styrkedes end mere, og igjendrev Jøderne, som
boede i Damaskus, og bevisste, at denne er den Kristus.“
Der han saa kom til Jerusalem, fortæller han Apostlene, B.
27. 28. 29 og 30, „hvorledes han i Damaskus havde lært
frimodigen i Jesu Navn. Og han gik ind og gik ud med i
Jerusalem, og lærte frimodigen i den Herres Jesu Navn. Og
han talede og tvistede med Hellenisterne; men de toge sig for
at slaae ham ihjel. Men da Brødrene fik det at vide, førte
de ham til Cæsarea, og sendte ham videre til Tarsus.“ Si-
den efter finde vi i hans Brev til de Galater, der han forsva-
rer sit Apostel-Embedet imod de falske Apostler, at han ikke
haade lært sit Evangelium af Menneskene, men af Jesus Chri-
stus og Gud Fader, Gal. 1, 11. 12. 16. 17. 18.: „Jeg
bevidner Eder Brødre, at det Evangelium, som er prædiket af
mig, er ikke Menneske-Lære; thi hverken annammede, ei heller
lærte jeg det af noget Menneske, men ved Jesu Christi Aaben-
barelse. At Gud vilde aabenbare sin Søn i mig paa det jeg
skulde forkynde ham iblandt Hedningerne: da strax besurgte jeg
mig ikke med Kjød og Blod, drog heller ikke op til Jerusalem,
til dem, som før jeg vare Apostler, men drog bort til Arabien,
og kom atter tilbage til Damaskus. Siden, efter tre Aar, drog jeg
op til Jerusalem, for at blive kjendt med Petrus, og blev fem-
ten Dage hos ham“. Nei, det er rigtignok for grove Bestyld-
ninger at gjøre imod en af vor Herres Apostler, hvem han selv
havde fyldt med den Hellig Aand, at han maatte leve i tre

Nar „som gjemt for Verden og andre Menneſter, indtil han havde ſaaet Lys i de ſtore Ting, ſom vare ſkete ham paa Veien til Damaskus og i Damaskus, hvor han ſtod op og blev døbt.“ Hvor den gode Mand har ſin Hjemmel fra for ſlige Drommerier, ſom den hellige Skrift vidner tvertimod, dette burde han have ſagt os, før han vil have den hellige Skrift jaget paa Døren. Pag. 44 ſiger han: „Det gjælder altsaa om at have Vorherre ſelv, at vi kunne have Livet i ham, og til den Ende er det os ſaare gavnligt, at den hellige Skrift ogsaa gaaer bort ogsaa viger tilſide og giver Plads for Jeſus, Guds Søn, at han ſelv kan gjælde for den ene Herre i vor Saligheds Sag, og ikke ſkal blive fordunklet eller fortrængt af nogen anden Magt eller Myndighed, heller ikke af Propheterne eller Apſtlerne;“ jeg synes vi kunde næſten friſtes til at ſige med Feſtus i Apſt. G. 26, 24, dog i en anden Forſtand: „Du rafer Paulus, den megen Lærdom gjør dig rafende,“ thi hvorledes han vil ſtille Chriſtus fra Skriften, eller hvad Propheter og Apſtler har ſkrevet om ham, dette er mig en uforklarlig Gaade. Jeg ved jo nok, at han vil fortælle os, at det er heller ikke det han vil ſtille ad, det er kun Misbrugen af Skrifter, thi det ſiger han os jo Pag. 43, og har dertil et Beviis paa rede Haand, ſaa vi næſten ſtulle tro, at Manden er fra Forſtanden: „Og dette kan ikke være ſvært for oprigtige Chriſtne at give Medhold, at ligesom et Menneſte kan æde og drikke ſig ſelv til Dom i Jeſu dyrebare Legeme og Blod, ſaaledes kan et Menneſte ogsaa binde ſit Hjerte ſaaledes til den hellige Bog, at den bliver en Snare for Hjertet, ſaa at dette viger fra Herren og ikke ſøger Samfundet med den levende Gud.“ Jeg synes endnu ikke at hørt noget Uforſtandigere af en ſkriftlærd Mand; kan en bodfærdig og troende Chriſten, ſom i Troen paa Hertzens Befaling æder og drikker Herrens Legeme og Blod

til sine Synders Forladelse, æde og drikke sig selv til Dom, saa siger jo Præsten Lagn hver Gang vi gaae til Sakramentet, naar han fortæller os: „Naar I troer disse Christi Ord og gjøre efter denne hans Befaling, saa ere I ret prøvede, som Paulus siger, og retteligen og værdigen kunne æde Christi Le-geme og drikke hans Blod til Eders Synders Forladelse.“ Har Noget hørt Mage, at saadant et Menneſte kan binde sit Hjerte ſaaledes til den hellige Bog, at den bliver en Snare for Hjertet, ſaa at dette viger fra Herren, og at det er derfor nød-vendigt, at den gaaer bort;“ nei ſaadanne Tanker havde Apoſtelen ikke om Skriften, naar han ſiger til Timoth. 3, 14. 15. 16. 17.: „Men du, bliv i det ſom du har lært, og ſom dig er betroet, efterdi du veed, af hvem du haver lært; og efterdi du fra Barndom af kjender den hellige Skrift, ſom kan gjøre dig viis til Salighed ved Troen paa Chriſtum Jeſum. Den ganſke Skrift er indblæſt af Gud, og nyttig til Lærdom, til Overbeviſning, til Rettelse, til Optugtelse i Retfærdighed, at det Guds Menneſte maa worde fuldkomment dygtiggjort til al god Gjerning.“ Jeg veed jo nok, at den gode Mand vil ſvare herpaa: Ja det er ſandt, ſaadant er det at vi ſkulde bruge Skriften, naar vi forſt ſtaaer paa Kirkegrunden, ſaa ſkal den ikke gaae væk, for ſaa forſtaaer vi at bruge den retteligen, men I Opvakte, I ſtaaer jo ſlet ikke paa Kirkegrunden, det har jeg jo ſagt Eder Pag. 60, at det fattes Eder „paa al kirkelig Bekjen-delse, Forſtand og Oplyſning,“ ſaa maa jeg rigtignok ſige Herr Paſtoren det ligefrem, at denne kirkelige Oplyſning og Forſtand: „at det er ſaare gavnligt, at den hellige Skrift ogſaa gaaer bort, og at jeg ſkulde kunne binde mit Hjerte ſaaledes til denne hellige Bog, ſaa den kunde blive en Snare for Hjertet, at det ſkulde vige fra Herren og ikke ſøge Samfundet med den levende Gud,“ den mangler jeg ganſke, for jeg vilde rulle, at den ikke

alene ikke skulde gaae bort, men at den stod streben, ikke med Pen eller Blæk, men med Guds levende Finger i mit Hjertes Rjødtabler, og det saa fast, at ei alene Pastoren, men endog den lede Satan i Helvede ikke formaaede at kradsse den ud. Gud bevare mig, vil nok den gode Mand sige, naar du som en døbt og troende Christen søger Samfund med din Herre og Frelser i den hellige Nadvere, og bygger dit Saligheds Haab derpaa saa maa du bruge Skriften saameget som du vil, hvem vil da have, at den skal gaa bort fra dig? Saa spørger jeg da, hvem er det da, at den skal gaa væk fra? Ja jeg veed jo nok Svaret: Om jeg ikke troer at, at et Menneske kan æde og drikke sig selv til Dom i Jesu dyrebare Legeme og Blod? Jo vissefcligen baade veed og troer jeg det, at alle vantro og ubodsfærdige Syndere æder og drikker sig selv til Dom, idet de ikke gjøre Forskjel paa Herrens Legeme og Blod, men jeg troer heller slet ikke, at dette Naademiddel hører dem til, eller at det er til dem, at det er givet; og ligesaalidt troer jeg det om den hellige Skrift, og jeg troer heller aldrig, at de faaer en Tøddel deraf, saa at det for dem ifkun bliver Sludder og Snak, at den skal gaa bort fra dem, for ikke at staae i Veien for vor Herre; nei, var det muligt, de kunne binde dem til Skriften, da kunne det maastkee blive en salig Snare, som kunde fange dem til vor Herre, men det kunne de nu ikke, da en død eller sovende Mand aldrig kan binde sig til nogen Ting, saalænge han er i den Tilstand. Nei, min kjære Herr Pastor! den salige Luther havde andre Tanker om Skriften, han siger saa smukt et Sted, troer jeg nok: „Christus ligger indsvøbt i Skriften.“ Hvad! vilde De vel sige, tør I endnu nævne Luther, har jeg ikke sagt Eder, Pag. 34: „at Luthers Navn føres ofte i Munden af dem, som en Pave, der har stødt ham i Rom af Stolen?“ Jo dette vide vi meget vel, at De har sagt os og vi vide lidt til, for vi vide

af den salige Mands egen Mund, at han siger: „D, hvor jeg vilde, at min og alle Skriftfortolkeres Fortlaring gik ud, paa det at den hellige Skrift Intet skulde afgaa; derfor ind, ind min kjære Christen i Skriften;“ og over 1 Corth. 3, 4, 2 Timth. 1, 8 siger han: „Jeg beder, at de dog ville fortie mit Navn og ikke kalde sig Lutherste, men Christne. Hvad er Luther? Lærdommen er jo dog ikke min, jeg er ikke heller forfæstet for Noget; Paulus vilde ikke lide, at de Christne skulde kalde sig Pauluste eller Petriste, men Christne; hvorledes skulde jeg stinkende Druesæl komme dertil, at Man skulde kalde Christi Børn efter mit hjælpeløse Navn? Men naar Du holder for, at Luthers Lærdom er evangelist, saa maa Du ikke slænge Luther saa ganske bort, ellers kaster Du ogsaa hans Lærdom bort, som Du dog erkjender for Christi Lærdom. Dersom det havde været Timotheum nok, at han selv bekjendte Evangeliet, da havde Paulus ikke budet ham, at han ikke skulde stamme sig ved ham, ikke for Pauli Persons Skyld, men fordi han var bunden for Evangeliets Skyld. Dersom nu Timotheus havde sagt: Jeg holder hjerken med Paulus eller Petrus, men med Kristus, og han vidste dog, at Paulus og Petrus prædikede Evangeliet, saa havde han dog dermed forneglet Kristus selv, thi Kristus siger Math. 10, : „Hvo, som annammer Eder, annammer mig, og hvo, som foragter Eder, foragter ogsaa mig“.

Derfor kjære Herr Pastor! hvor yndige end ogsaa Dr. M. Luthers og Eric Pontoppidans Navne har lydt og lyder iblandt os, saa vide vi dog, at vi ikke ere døbte til dem, og har heller ikke cannoniseret dem, men forsaavidt at vi finder, at deres Lære stemmer overeens med Skriften, kan vi ikke saa ganske kaste dem under Bænken, som „egne Meninger og For-
skrifters Flyvesand“, som De siger Pg. 35. Hvad den rom-

merste og den reformeerte Kirke angaaer, da troer jeg ikke, at vi behøve at uleilige os, for jeg troer ikke, at vi kjende deres Skrifter, og har derfor Intet at bestille med at dømme en fremmed Spænd; kun beklager jeg, at den Gud, som ellers er saa god og rig paa Gaver, ikke for længe siden har ladet Dem fremstaa og givet os det rigtige og rette Waaben i Hænderne til at værges os med imod de falske og forførte Mænd, som de, Pag. 35 siger os at være ganske blottede for; thi dersom den lutherste Kirkes Lærebegreb, som de siger, Pagn. 35, „at vi ere nær ved at antage for useilbare“, var det rette Waaben, saa maatte vi jo kunde have holdt baade Gjendøbere og Mormoner ude. Ja havde jeg været vor Herre, saa skulde De saamænd have staaet lige ved Siden af Dr. Morten, og vist ham denne sikkre „kirkelige Grundvold og Grundtanke“, som De siger Pag. 35, at han dog ikke ogsaa skulde have været blottede for alle Waaben, for vi vide jo nok, hvad den arme Mand døiede med disse falske Propheter og Sekterere i sine Dage, at det var ham ei alene ikke muligt at afværge, at de ikke kom frem, men at de endogsaa opstod i hans egen Midte, ja at deres Haab endogsaa gik saa vidt — som De nu Herr Pontoppidan om os Pag. 35 siger: „De Opvakte ere baade Baptisternes og Mormonernes og alle ukirkelige og antichristelige Retningers Arbeidsmark, disse betragte de Opvakte som deres Haab og deres Løn „og de ere ikke stufede, som vi alle vide“ — at Gjendøberen Stubner sagde til Luther: „Du er nærved at antage min Lære for sand.“ Men hvad skulle vi vel ellers sige om Apostlen Paulus? — De siger jo om os samme Pag.: „Det er Mangel paa Oplysning om vor rette Barnestand i Kirken, som gjør, at vi iblinde rives hen og blive Bytte for Ulven i Faareklæder“. — Mon vi ogsaa tør tillægge ham saa grove Beskyldninger, at det er Flyvesand, at

han har givet de Galater at bygge paa, at han har glemt at oplyse dem om deres rette Børnestand i Kirken; da vi dog udtryffeligt vide, at efterat han havde været i Galatien, og baade plantet og vandet, — og han bevidner om dem, at de vare saa salige, at havde det været muligt, da havde de revet deres Dine ud og givet ham — lode de sig dog henrive af de falske Apostler, hvorfor han senere skrev hele sin Epistel til dem, ja den samme Apostel siger endog 1 Corth. 11, 19: „Thi der maa og være Partier iblandt Eder, at de Hetsklafne iblandt Eder kunne blive aabenbarede.“ Nei, den gode Mand maa vel dog bedre have forstaaet det end vi andre Stympere, hvad der var Kirke og Kirkegrund at bygge paa. Men hvad mene De ellers kjære Herr Pastor! at alle fornuftige Folk ville tænke om Deres Berviis, som De fører imod os, at vi slet ingen Forstand have paa hvad der er Kirke, naar De nu siger Pagn. 35, 36: „Og denne Mangel kan Man allerbedst faa vedgaaet af de Frafaldne og Afvegne, naar Man taler med en Baptists eller Mormon efter Uffaldet fra Kirken, thi de røbe og forraade de med al Nabenhertighed, at de aldeles ingen Forstand og intet Lys havde haft i Christendommen førend Baptister eller Mormoner havde lukket deres Dine op.“ Naar jeg skal tale som ærlig Mand, saa kan jeg ikke sige Andet, end dummere Sludder har jeg endnu aldrig hørt af en lærd Mand, om jeg saa aldrig er eller skal være saa tosset; thi dersom de arme forførte og vildfarende Menneſter havde troet eller kjendt at de vare i den rette og sande Kirke-Samfund, og kunde have bleven salige der, saa havde de vel ikke gaaet over til Mormoner og Baptister. Og ligesom disse nu skulle have lukket deres Dine op, for hvad der er Christendom, kunde De jo ligesaagodt have fortalt i Krigen: „de Danſke har slet ingen Forstand paa Danmark eller deres Fædreland, hvor de ere

fødte og baarne, det er hen i Veivet de fægte Allesammen, og dette kan vi allerbedst faa at vide af Overløberne, for de siger os jo, at de havde slet ingen Forstand paa Danmark, før Tydskerne oplyste dem og lukkede deres Dine op." At den blinde Verden giver og har givet de Oprakte Skyld for alt det Onde, der er affledkommet, dette synes jeg er i sin Orden, men at en Mand som Dem, vil beskylde Oprættelsen, som de dog selv erklerer for at være „en Guds Gjerning“ og som den kjære Gud i sin store Naade, omendstjøndt det er gaaet nok saa svagt og saa strøbeligt til, har holdt sin Faderlige Haand over, saa at den endnu staaer i den eneste sande Kirke, og ved Guds Naade holder fast ved hans Ord og heibærdige Sakramenter, og bestræber sig for at undslaa sig for de fjætterfke og vildfarende Menneſter, og advarer derimod ved Guds Naade det bedste de kunne. Efter det Lys, som De har stillet Oprættelsen i, da maatte der jo grues for hver en Sjæl, som blev oprakt, da den jo saa næsten nødvendiggen skulle være alle Antichristne hjemfaldne, men godt er det dog, at jeg synes, at Deres Beriser ere saa latterlige, at betænkſomme Folk ville de strax falde i Dincne. Meget snurrtigt seer det ellers ud, naar vi tænke paa det Maal, De har i Sigte, og vil føre os til hvad De fortæller os Pag. 34: „Mangelen paa christelig og kirkelig Oplysning hos de Oprakte træder ikke mindre tydelig frem, naar vi henvende Opmærksomheden til deres Forhold overfor Anderledesstroende, Sekter og falske Propheter. I disse Forhold kunne vi ofte finde de Oprakte meget uforsonlige og stive i at staa og holde paa deres egne og selsfattede Anskuelser og Meninger, saa at det for saa vidt ikke er ufortjent at de tildeels have faaet Navn af „de Stærke“ i Landet. De kalder nu Sekter og falske Propheter anderledes Troende, ja saamaen, det hedder om Djævlene „at de tro og“, Jac. 2,

13, men saa sig Apostlen 5 10: „Staaer ham imod faste i Troen“, og hvorledes vi kunne staa Djævelen imod og tillige være forsonlige og ikke stive, det forstaaer jeg rigtignok ikke; det er sandt, det var vel heller ikke Djævelen, det var jo Sekterne og de falske Propheter, men saa siger en anden Apostel, 2 Job. 9, 10, 11: „Hvo som overtræder og bliver ikke i Christi Lærdom, haver ikke Gud. Dersom Noget kommer til Eder, og fører ikke denne Lærdom, ham annammer ikke tilhuse, og byder ham ikke velkommen, thi hvo som byder ham velkommen, bliver deelagtig i hans onde Gjerning;“ og at vi skulle fly et kjættersk Menneske efter en og anden Paamindelse.

Grad nu Deres Anviisning, Pagn. 36, i Henseende til „ikke at kjende Kristus mere efter Kjødet“, angaaer, saa vil jeg blot sige, at jeg ikke forstaaer eller kan finde Nede i Meningen; men er det Meningen, at jeg ikke i Anden maa følge min kjære Frelser paa hans jordiske Vandring, som han har gaaet her i Livet, men at det skal kaldes en kjædelig Omgang med vor Herre, saa kan jeg ikke lade være, og vilde det endnu gjerne langt inderligere, end jeg desværre hidtil har gjort, og troer ikke heller, at han vilde miskjende mig derfor, om jeg kunde gjøre det langt inderligere, da jeg just til den Ende troer, at han har indsat det hellige Naademiddel, og givet mig sit eget hellige Legeme og Blod at æde og drikke til mine Synders Forladelse, men ogsaa for at jeg ikke heel skulde glemme, men ihukomme ham; og jeg troer heller ikke, at det er uapostolisk, da Apostelen saa ikke, som han siger Gal. 3, 4, kunde have afmalet ham for de Galater, som han kunde have været „forfæstet iblandt dem.“ Og hvem i Verden kan dog heller lade være, naar vi komme i det saakaldte Guds Huus, og Præsten begynder at fortælle os om Jesu Vandring, uden at vi følger med; derfor maa De have os undskyldt.

Da jeg nu her har paapeget en lille Smule af det store og uforstandige Billedered, jeg har forefundet i dette lille Strift, saa troer jeg ikke, at det vilde være til nogen Overflødighed af Bedømmelsen af Oprøkkelsen, at fortælle lidt af mit eget Livs Erfaringer, for dem som kunde ønske at vide lidt Bested om samme, og for ikke at tage for meget Feil i Bedømmelsen af Andre, vil vel Fortællingen blive meest ud af mit eget Livs Historie, som jeg ønsker at fremstille saa ukunstlet, men dog saa sandhedsfuld, som det staaer for mig; men da jeg Intet før har haft optegnet, vil jeg bede at holde mig det tilgode, naar jeg ikke kan angive enten Aarstal, eller om det Ene skulle komme lidt før eller lidt senere end virkeligt Tilfældet er.

Da jeg blev opvakt, for omtrent 36 à 37 Aar siden — for deres Skyld som ikke forstaaer, hvad jeg mener med opvakt, vil jeg blot sige, det er da, der begyndte at vaagne en indvortes Belymring i mit Hjerte for, at jeg kunde blive salig, eller rettere sagt, at det kunde gaae mig vel efter Døden, og at min Sjæl kunde frelles fra den evige Død og Fordømmelse, som jeg da kom til at fornemme der en Gang vilde ramme mig for mine Synders Skyld, hvis jeg ikke blev et andet Menneſke — da troer jeg ikke, der var ret stort et Antal af disse Folk her i vort kjære Fædreland. Min Oprøkkelse skete iblandt de den Gang saakaldte Christiansfeldter-Folk, ellers er det almindelige Navn jo de Hellige. Det var i Fyen et Par Mil fra Odense. I Nabosognet havde nogle Aar senere tilbage været noget mere Oprøkkelse, og det var endog gaaet saavidt, at Fjendskabet, som var vakt af dem, som ikke kjendte eller forstod sig paa den aandelige Bevægelse eller Nøse — havde tilkaldt Biskoppen over Fyens Stift, som da en Søndag mødte i Kirken, og efter endt Gudstjeneste fremkaldte disse Folk til at gjøre Rede for, hvad det var, de havde med at bestille, og

hvorfor de vare blevne anklagede. En gammel troende Mand der i Sognet, om hvem vi vel nok kunne sige: „Han var en Israelit i hvem der ikke var funden Svig“, var tilligemed Flere i Kirke, han sad og stode paa en Anden mere begavet, som han troede at være i Kirke, og som han meente nok vilde have talt deres Sag, denne var der saa ikke; han stod imidlertid op, da der var Ingen, som udlod sig med Noget, og gjorde Nede for sin Tro og de Sammentømster, som de havde undertiden til fælleds Opbyggelse. Efter at Biskoppen havde hørt Mandens Bekjendelse, erklærede han de øvrige Tilstedeværende, som med spændt Opmærksomhed havde ventet dem rigtig afstraffede, at han vilde ønske, ikke alene at disse Folk maatte blive bestandige i det begyndte Gode, men, om det var muligt, at hele Sognet, ja at hele hans Bispedømme maatte være og blive af samme Grund, som disse Folk. Videre offentlig Forsølgelse, som dog fik et godt Udsald, veed jeg ikke af at have hørt i Fyen i den Tid imod de Opvakte, som jo da vistnok kun ogsaa bestode i meget faa, som meest vare spredte paa Alsens- og Faaborg-Eggen, og som stod i Forbindelse med dem paa Christiansfeldt, hvorfra ogsaa en Slags Missionær, som de ellers kalder en Arbejder, hver Sommer reiste omkring at besøge dem tilligemed Flere, som vare spredte omkring i Jylland. I den Tid, da itkun faa Stykker af de saakaldte Geistlige, eller Præsterne, i Fyen sluttede sig til disse Folk, gik det jo ellers meget stille og roligt af; disse faa Stykker, jeg troer nok 4 à 5, stod ogsaa i Forbindelse med dem i Christiansfeldt, og da deres Grundsætninger, saavidt jeg kjendte og forstod dem, vare, at deres udbortes Gudsdyrkelse — uden hvad den offentlige i Kirken angik — skulde holdes i Løndom, saa kunde der jo heller ingen videre Forsølgelse reises. Deres Grunde troer jeg nok vare, at saalænge Guds forekommende

Maade eller den Hellig Mand ikke indvortes havde rørt og opræft et Menneſtes Samvittighed, at Synden var vaagnet, bleven kjendt og følt, ſaa Menneſket lig Stokmeſteren i Apoſt. G. 16, 30. havde begyndt at ſpørge, hvad bør det mig at gjøre, at jeg kan vorde ſalig; ſaa var det en Misbrug af Guds Ord, at forhandle det, eller tale ſtort derom i deres Nærværelſe. De anſaa det for talt til dem, naar Herren ſiger: „Kaſt ikke Perler for Sviin, og giber ikke Hunde det Hellige“; naar de derfor kom ſammen, enten om Søndagen eller ved andre Leiligheder, for at læſe Guds Ord, ſynge, bede og opbygge ſig, og det kunde træffe, at Uvedkommende kunde komme til, holdt de i Almindelighed op, og talede om andre Ting til diſſe igjen vare forſøiede. Dog kunde der gives Enkelte iblandt, ſom beſad mere Frimodighed og kunde ſige: Ja denne gode Ven kunde vel ogſaa nok have Lyſt til at høre en Prædiken, og de kunde ſaa forſætte, til de fik Prædikenen læſt. Dog er det ikke ſaaledes at forſtaa, ſom om de ikke med deres Folk kunde læſe Aftenbøn eller ſynge en Pſalme, eller ogſaa om Søndagen i deres Nærværelſe læſe en Prædiken, thi dette gjorde de gjerne; men hvad det egentlig angaaer, om vi ſaa maa kalde det, at gjøre Opſigt med deres Gudsfrygt, dette vare de meget bange for, hvorfor de ogſaa tidt. naar de ſaa Noget komme, og de ſadde og læſte, lagde Bøgerne tilſide, ſom om de ſtammede ſig eller havde noget Ondt for; men dette var dog ikke ſaa i Grunden, men de frygtede for at give Anledning til Spot. Erfarede de derimod, at Noget bleve bekymrede for det ene Fornødne, ſaa vare de hjertelig glade og omhyggelige for at vejlede Saadanne. Som en naturlig Følge af, at deres Sammenkomſter vare beregnede for ene opræftede Sjæle, vare deres Opbyggelses-Themaer jo gjerne, hvad Man kalder det, idel Evangelium, eller dog idetmindſte beregnet derpaa, iſær hvad der kom fra Chriſtiansfeldt. De

brugte ellers *Unthers, Møllers, Brochmands, Frankes* og *Bugges Huuspostiller*, især sidste var meget afholdt af dem, tilligemed andre gudelige Bøger; deres Sangbøger vare i Almindelighed *Kingos, Brorsons, Pontoppidans, Guldbergs, Brudegaven af Lund* og en lille Samling, som var kommen fra *Christiansfeldt*, som de kaldte *Femparbogen* hvilken sidste var meget yndet, og som indeholdt, hvad Man kalder idel *Evangelium*.

Hvad det angik i *Henseende* med at separere sig fra Kirken, eller mistjende dennes *Naademidler*, da saa det aldrig i deres *Tankegang*, og holdt endogsaa over at besøge Kirken saavidt muligt, om de endogsaa havde nok saa vantro og rationalistiske *Præster*. En stor *Sorg* og *Bedrøvelse* havde de jo over de ny *Psalmebøger*, som da almindelig var indført, og sagde bestandig, havde de endda beholdt de gamle; thi dem havde de dog saa tilligemed *Evangelium, Collect* og *Epistel* i Kirken. Hvad *Sakramenterne* angik, da vare de ligesaa høit agtede og ærede, fordi de udførtes af vantro *Præster*, da de ikke saa paa *Personerne* men *Embedet*; men ansaae det dog for en særdeles *Naade* naar *En* eller *Anden* troer jeg nok, kunde saa *Lov* til at *communicere* i *Christiansfeldt*, eller hvor der gaves en troende *Præst*, som kjendte hvad det var at være en arm *Synder*, og at søge sin *Dpreisning* og *Salighed* i *Jesu Blod* og *Død*; skatterede dem næsten fremfor *Alle*, og reiste ogsaa længere for at høre saadanne. Hvad ellers deres *Afsondring* fra andre *Folk* i *felftabelige Kredse* angaaer, da lagde de ingen *Vægt* derpaa, men kom baade til *Andres*, og indbøde igjen ved *Bryllupper, Bartselgilder, Begravelser* og slike *Leiligheder*; at *deeltage* i *Dands* og *Kortspil*, ansaae de for en *syndig Gjerning*, og afholdt sig *desaarsag* derfra. Hvad det angik om *Vinteren* for de *Unge* at gaae til *Lystighed*, eller hen at lege *Tuul*, som det kaldes, da vare *Meningerne* noget *deelte* i *Henseende* med

deres Børn; Nogle formeente dem det, og syntes dette at stride mod deres Samvittighed og Overbeviisning, at tillade deres Børn at komme i slige Selskaber, hvor de hørte og saa intet Godt, men hvor den var den Anfeteste, som var den lystigste Broder, og hvor der gaves Svireri med Drik, og Eder og Forbandelser gif i Svang; og afholdt dem derfor strengt derfra; Andre ansaa det for unyttigt at tvinge dem, og lod dem gaa, naar de ikke kunde formaa dem til at blive hjemme, dog med Bedrøvelse. Da jeg blev opvakt, var jeg kommen i Tjeneste hos nogle af disse Folk, jeg vidste nok, at de vare kaldte de Hellige, og at der blev spottet Noget med dem, men syntes ellers de vare som Andre, uden det, at de ikke vilde dandse eller spille Kort, og holdt det for Synd. Jeg fattede snart Kjærlighed og Tillid til dem, men var dog ikke i ringe Forlegenhed den første Vinter før jeg blev opvakt, da jeg havde en saa overordentlig Lyst til og Liv i at dandse, saa jeg kjendte ikke bedre Himmel paa Jorden. Engang spurgte een af mine Kammerater mig i et saadant Selskab, om jeg nu ikke ogsaa snart blev af de Hellige; dette var som et Tordenflag for mig, da jeg havde hørt, hvorledes Peder havde fornægtet vor Herre, og gjort sig skyldig i en grov Forbrydelse; sige ja, det sølte jeg nok at være Bøgn, men at sige nei, dette troede jeg at være en Nægtelse af vor Herre, og blev derefter angst for at komme i slige Selskaber, for ikke at komme i en saadan Fristelse. Imidlertid fattede jeg mere og mere Lyst til at læse i deres gudelige Bøger, og saa vaagnede Samvittigheden, og jeg blev angst for mig selv, og kom i Frygt for den evige Død. Nu blev jo gode Naad dyre; da jeg var undseelig og tilbageholden af Naturen, turde jeg ikke ret aabne mit Hjerte for Noget, og maatte kæmpe en haard Kamp med mig selv, alt efter som Synden vaagnede, og jeg sølte det Onde i mit Indre;

undertiden kunde jeg jo nok enten ved Ordets Hørelse, Bæsnung, eller i Bønnen være saa opløftet, og føle mig saa henrykt i Manden, at jeg med Glæde syntes at kunne have gaaet ind i Evigheden, og Hjertet kunde brænde af Kjærlighed til vor Herre, saa jeg søgte, det kunde være saligt at „fare herfra, for at være med Christo“, men dette bestod jo kun i Almindelighed i enkelte Diebliffes Naadeglimt. Da naar jeg saa igjen erfarede, at det Onde hode endnu i mig, og at Synden ikke var overvunden, havde det jo nær bragt mig i Fortvivlelse, og ved at læse i forskjellige Bøger, som drev paa en voldsom Indtrængelse i Guds Rige, og hvoraf nogle drev paa en Slags overspændt eller overnaturlig Visshed i Salighedens Sag, blev jeg bragt ind i forskellige Retninger, og kom ogsaa ind i et Slags Lovvæsen; men gaae vilde det ikke, da jeg aldrig i mine Anstrængelser kunde faa det bragt til den Fuldkommenhed, som Samvittigheden krævede, saa jeg kunde blive tilfredsstillet.

En Bog af Biskop E. Pontoppidan betitlet: „Troens Speil“, som handler om den reflecterende og directe Tro, havde jeg ingen Gavn af; Luthers Skrifter syntes jeg at være for tørre og kolde, da de ikke efter mine Følelser, drev nok paa det indvortes Liv og Følelser, men taledede bestandig om Troen; en Slags Mistanke var ogsaa vakt i mit Indre imod dem, at de gjorde Folk sikke, saaledes at de i ubodfærdig Tilstand let kunde troste sig ved Uorden, og berolige sig selv med, at de havde Troen, uden at der var vakt noget aandeligt Liv hos dem, og derved blive bedragne. Omfider efter megen Nøie og Arbeide kom jeg da saavidt i min Erkjendelse, at kunde det ikke ved Guds Naade lade sig gjøre, at min Sjæl kunde frelses i den Orden og efter den Naade, som salige Luther forklarer det: af uforstyldt Naade ved Troen paa Christum, uanset Synd eller Aetfærdighed i os selv, saa var det umuligt for

mig at slippe igjennem. En god Steen blev en Gang ryddet af Beien, da jeg fandt, hvad jeg iforveien syntes at have saaret, at Luther ikke tillagde Ordet eller Sakramenterne nogen, hvad Man vil kalde det, magisk Kraft — som om de ved den blotte udbortes Brug kunde frelse Mennesket, uden indvortes Rørelser i Sjælen — men at Troen var en levende og arbejdsom Virkning af den Hellig Mand, som ikke tillod Mennesket at leve i Sikkerhed og Ubedrøvelighed. Med megen Frygt aabnede sig Hjertet mere og mere for denne salige Mands Lære, da Erfaringen drev Hjertet til at gribe det eneste Redningsmiddel, som der syntes at være. At Gud i Daaben for Christi Skyld havde tilgivet mig alle mine Synder, baade de gjertlige og arvelige, lod mig Pant og Forsikkring derpaa ved sit eget Naadebord, dette vidste og troede jeg, men at Hjertet skulde endnu plages af Synden, onde Lyster og Begjærligheder, og kunde ikke naa en fuldkommen Hellighed, dette var en svær Steen at faa løftet af Beien. Fra det Første jeg blev opvakt, og Ordet kom til at virke i mit Indre, kom jo Hjertet tillige til at føle den store Fare, som de levede i Allesammen, der lig mig levede hen i denne aandelige Sovn og Død, hvoraf jeg nu ved Guds Naade var bleven vakt, og Hjertet kom til at brænde af Kjærlighed til alle mine Medmennesker; det stod derfor i et meget skjævt Lys for mig, at vi ligesom skulde holde vore Opbyggelses-Samlinger indsluttede for os selv. Den Virkning som jeg selv erfarede af Guds Ord i mit Hjerter, troede jeg jo, at det ikke var mueligt andet, end at Andre ogsaa maatte komme til at føle, naar de fik det at høre, ja det kunde ret pine mig i mit Hjerter, at vi ligesom skulde holde det saa hemmeligt, men da jeg ikke var begavet til at udtale mig, havde jeg jo ikke Mod til at bryde igjennem, og maatte derfor gvaale mine Følelser, det bedste jeg kunde. Imidlertid stete der Opvækkelse paa Hjerte-

minde-Eggen. En gammel opvakt Skomagersvend, Svane, fra Sjælland, som havde været et Medskab til, flere Aar tilbage, at en Snedker Klink, som nu boede i Kjørteminde, var kommen til at kjende vor Herre; denne havde da taget den gamle Skomagersvend i Huset til sig, da denne ikke længere kunde arbejde. Denne gamle Skomagersvend tilligemed Snedkeren og Konen, samt en blind Pige, og jeg troer nok Een til, kom gjerne sammen hver Søndag Eftermiddag og læste en Prædiken af Luther, sang nogle Psalmer, og lagde den gamle Svend dem tillige nogle alvorslige Ord paa Hjertet. Dette troer jeg varede i flere Aar uden at vække videre Opsigt. Da Snedkeren foruden sin Profession tillige drev lidt Kjøbmands-Handel, traf det at en Kone, der fra Anner-Sognet en Søndag kom derind, og vilde have nogle Smaating; Snedkeren formaaede hende da til at høre deres Prædiken og bivaane deres Andagt; dette gefaldt Konen saa vel, at hun kom en anden Gang igien. Nu fortalte hun jo sin Mand, at han aldrig kunde tro, saa rart det var, at høre paa den gamle Svane, han skulde hun følge med derud en Gang; dog varede det noget før han kunde faa Tid. Da han kunde gjøre Træsko, havde han en Søndag Vrinde til Kjørteminde, tog nogle Træsko med, og fulgte saa med Konen ind til Klinks. Hvor tidt denne Mand kom der, før det ret greb hans Hjerte, dette veed jeg ikke, men at vi næsten kunne sige, at det gif ham som Paulus, dette er sandt. Han kom i saa haard en Bodkamp, at vor Herre næsten maatte gjøre et overnaturligt Mirakel imod ham, for igien at faa ham trøstet. Denne haarde Bodkamp havde ikke sin Grund i, at Manden havde været falden i de af den Slags Synder, som benævnes med aabenbare Forbrydelser, nei, han havde været en for Verden retfærdig Mand, og vi kunne vel næsten sige om ham, som Apostelen siger om sig, „at han havde levet ustraffelig efter den

Meisfærdighed, som kommer af Loven"; dog kom han i en saadan Klemme med sig selv; Angest over sin Synd og Frygt for Guds Brede, og følte sig skyldig til den evige Død, saa han ret vaandede sig under sin Byrde. Hvorlænge dette stod paa, dette veed jeg ikke ret, men han blev trøstet, og kom til at tilegne sig Naaden, og dette skete paa den 28de Januar, da nok Nøden var naaet sin Høide. For ikke at vantro og gjæfkelige Menneſkee skulle have det til Løier eller Spot, anseer jeg det ikke passende, at udtale mig saa plat, som Manden selv gjorde, da han fortalte mig sin Henrykkelse, nok var det, i Manden havde Herren saaledes forklaret sig for ham i sin Lidelses Gestalt, at Manden var bleven trøstet, og troede sig frelst og salig, og reen og fri fra alle Synder formedelst Jesu Død og Blod; og det var ingen Drøm eller Tant, thi ligesaa angst og frygtſom, som han havde været tilforn, ligesaa glad og frimodig blev han nu; ja fra denne Dag af regnede han for Fremtiden sit Liv, da han ansaa den forrige Tid for spildt og unyttig anvendt, som han havde levet hen som uden Gud i Verden. Glæden var nu bleven saa stor i hans Indre, at han kunde ikke bære den alene, men da han boede paa Marken udenfor Byen, gik han op til denne, hvor der var nogle, som der iforveien var noget Gudsfrygtigt hos, og bad dem om, at de vilde komme ud at hjælpe ham at prise den Gud, som nu havde viist sig saa naadig mod ham. Nu blev der en stor Glædesfest i Huset, og fra den Tid af holdt han bestandig den Dag hellig, saalænge han levede, og kom der gjerne saa mange af de Dybatte rundt om fra, som Huset kunde rumme. Efterat Lysen nu saaledes var gaaet op for ham, var det ham vel en Umulighed at holde det ved sig selv, nei hans Hjerte brændte ei alene af Kjærlighed til den Herre, som havde elsket sig tildøde paa ham, men det brændte ogsaa af Kjærlighed til alle dem,

som han havde elsket ligesaa høit som ham; og nu kom ogsaa hans Mund til at flyde over deraf. Jeg har aldrig hørt eller seet noget Menneſke ſaaledes gjennemtrængt af Chriſti Kjærlighed, han kunde næſten bevæge Stene med ſin Hjertelighed; jeg kan endnu aldrig tænke derpaa, uden at det vil trække Vandet af mine Øine; nu begyndte han ei alene at tale til Alle, med hvem han kom i Berørelſe, hvorledes det ſtod til imellem dem og vor Herre, om de vare blevene i deres Daabspagt, eller hvis de vare faldne ud deraf, om de da havde gjort Omvendelſe, og hvis ikke, da at ſøge vor Herre medens det var Tid, for det vilde en Gang blive forſilte; men han begyndte nu ogsaa om Søndag Eftermiddag at ſamle til ſig, hvem ſom havde Lyſt til at høre Guds Ord. Dette ei alene ſelte han fra nu af Trang til, men anſaa det ogsaa for en Chriſtens Pligt at helligholde denne Dag med Læsning, Bøn og Sang. Nu blev der jo naturligviis Nære iblandt Folk der paa Egnen, en ſaadan Mand, ſom Chriſten Madsen der vel havde været anſeet ſom et Mønſter for andre Folk, var der nu foregaaet en ſaadan Forandring med. Han var af Profeſſion Tømmermand om Sommeren, og gjorde Trækto om Vinteren, havde et Huus, hvor han kunde holde et Par Køer, boede pænt og net, havde ſelv opført Huſet af Nytt, og da han ei alene var en dygtig Haandværksmand, men tillige en retſtaffen Mand, var han brugt der paa Egnen til ved deres Gilder, Bryllupper, Barſelsgilder, og Begravelſer at være, ſom de kalde det, Staffer, det vil ſige, ſee til at Alle bleve godt forſynede med Mad og Drikke, ſatte Maden paa Bordet, læſte til og fra Bords, og da han var en munter Mand og noget naturligviis begabet, holdt han gjerne en Tale efter Maaltidet, gratulerede de unge Folk, og opmuntrede de Tilſtedeværende til at holde ſig lyſtige om Aftenen med Dands og Spil, ſom jo almindelig

fulgte med. At han var bleven et saadant Menneſſe, det var Noget u hørt; nu flokkede Folk til ham, nok deels af Nyſgjerrighed, og deels af Trang til at høre Guds Ord; det var nu ikke alene i Sognet det vakte Opſigt, men det ſtrakte ſig videre og videre ud. Et Par Stykker nogle Mile derfra, ſom ogſaa hørte Ny af alle de hellige og desperate Menneſter, der vare blevne der nede ved Kjerterminde, beſlattede en Søndag at gaa ned at ſee, hvad det dog var, at diſe Menneſter toge ſig for, og de vare ſom de meente godt oplyſte i Skriften, og forſtode deres Chriſtendom, ſaa ſtulle de nok oplyſe dem om deres Bildfarelſer, og hjælpe dem tilrette, hvis de vare komne paa den gale Wei; men da de ſaa kom der, tabte de, hvad de havde, og begyndte at ſpørge lig Stokmeſteren: Hvad ſtulle vi gjøre, at vi ogſaa kunne blive ſalige; de gif rige derned, men fattige hjem, og kunde jo ſaa ikke tie med, hvad de havde hørt og ſeet, da de kom hjem. Og nu blev ogſaa der Nøre, og Flere kom i Forlegenhed med ſig ſelv, og det blev ſaa ikke ved alene, at de beſøgte Chriſten Madsen for at ſaa Oplyſning og Trøſt, men ſaa formaaede de ham jo tillige til at komme til dem, og nu flokkedes jo Folk i hundredevis omkring ham, hvor han kom hen, og hvem ſom ikke havde hørt eller ſeet Sligt før, maatte jo ogſaa forbaueſe ober at ſee en lille uanfæelig, ulært Bonde- mand i flere Timer at ſtaa og tale ſaa flydende, ſaa hjerteligt og tillige ſaa kraftigt og gribende, at Mange ikke kunde modſtaa den Kraft, ſom ledsagede hans Ord. Dette ophidsede nu ikke alene den ſtore Hob til Spot og Føragt, ſom ikke kunde taale, at der vare Folk, ſom levede og vilde leve anderledes, end de hidtil havde været vant; men det var iſær fra Præſterne der nu reiſte ſig Førfølgelſe mod det opvakte Liv; thi det var jo umuligt for de Folk, ſom af Ordet vare blevne grebne i deres Hjertes, at tie dermed, uden at de brøde ud: ſaadan

have vi endnu aldrig hørt noget Menneske tale; dette maatte jo da nødvendigviis krænke deres Ærverdighed; ja endog de christelige Præster kunde ikke forstaa det, havde en hemmelig Frygt for dette Nøre, turde ikke slutte sig til disse Folk, betragtede det vel som noget Sværmerisk, ja vel endog som et Slags Oprør, da de ikke vilde holde op med Forsamlingerne, da den verdslige Øvrighed paa Præsternes Opfordring lagde sig derimellem, og brugte dertil en gammel Forordning af 1741, som nok tillod Forsamlingerne, dog under visse Betingelser. Den første Sag blev anlagt mod Christen Madsen. Hans Sognepræst, en Professor A., i Kjerteminde, som ikke forstod sig paa dette Nøre, var jo forbittet over disse Folk, og især paa Christen Madsen. Han stod da en Dag i sin Forbittelse paa Prædikestolen, og sagde iblandt Andet, da han rev ned paa dem: Jeg dandsfer, min Kone dandsfer og hver ærlig Mand dandsfer med sin Kone, hvo som siger at det er Synd, er en Kjætter og Fortører etc. Da de saa gik af Kirken, var der Een blandt Andre, som spurgte Christen Madsen, hvad han sagde om Præstens Prædiken i Dag, han svarede da: Ja, vi kunne jo see at beholde Kjærnen, hvad der er Avner kunne vi jo lade flyve. Dette kom saa for Professorens Øren, og nu blev han næsten som rasende, at Christen Madsen vilde kalde hans Prædiken Avner; nu blev det ham forbudt at holde Forsamlinger i sit Huus, men dette kunde han ikke lade være; derpaa blev han stævnet ud til Herredsfogden, som foreholdt ham, at hvis han ikke vilde love at holde op, saa havde han Ordre til at arrestere ham; Christen Madsen vilde ikke love det, men svarede, at kunde det ikke blive anderledes, saa fik han jo at gaa i Fængsel. Herredsfogden, som vel havde et menneskeligt Hjerte, begyndte da: Min kjære Christen Madsen dette er mig for svært; at jeg skal lægge Haand paa en Dy

eller Røver og anden Forbryder, dette kan jeg gjøre med et frit Mod, men paa saa retsstaffen en Mand som Dig, dette faarer mit Hjerte for meget, og saa løb ham Vandet ned af Kinderne; betænk dog hvad Du gjør, sagde han saa, jeg kjender nok Dine Grundfætninger, at Du skal elste Din Næste, som Dig selv, men Du elsker jo Din Næste høiere end Dig selv, dette kræver vor Herre ikke, Du har jo Lov til at læse og bede saa meget som Du vil i Dit Huus hos Dig selv, Din Kone og Pige, det er jo kun de Fremmede, der ikke maa komme, det er dog for galt, her gaaer Kjærligheden for vidt, for det er mere end vor Herre kræver, at elste Næsten høiere end sig selv og gaa i Fængsel for deres Skyld; Du skulle betænke Dig noget bedre, nu kan Du gaa ud i den anden Stue og betænke Dig.

Det kom nu ogsaa til at løbe om i den gode Mand, og han syntes ogsaa, der var Noget i, hvad Herredsfogden sagde, og han saa efter nogen Naadslagning med sig selv beqvemmede sig til at love, at han ikke vilde forhandle Guds Ord i Andres Nærværelse i sit Huus, og fik derpaa Lov til at gaa hjem. Men saasnart han havde givet Løftet fra sig, faldt det som en Steen paa hans Hjerte, og han gik urolig og tung om Hjertet hjem igjen; Konen, som da spurgte ham, hvorledes det var gaaet, svarede han, at kunde det ikke blive anderledes, kom han nok til at gaa der ud igjen. Hun var jo bleven glad ved at have faaet ham hjem, og vilde saa trøste ham det bedste hun kunde; og meente jo ogsaa at der var Noget i, hvad Herredsfogden havde sagt, men det blev jo længere jo strengere for ham, og han udøste jo saa sit Hjerte i Bønnen for vor Herre, men kunde ingen No eller Fred komme til, men blev næsten som skjælbende paa sit Legeme. Konen, som da følte og saa hans Nød, søgte da ud i Centrum for ogsaa at anraabe vor Herre

om at stille ham ved sin Byrde og give ham Fred — blev det for, da hun faldt ned at bede, som om der kunde have lydt en Røst: *Blig bag mig Satan, Du er mig til Forargelse!* hun kunde ikke bede vor Herre om at fri ham fra sin Byrde, men tog Mod til sig, saa godt hun kunde, og gik ind og sagde til ham: *Ja, naar det ikke kan blive anderledes, saa er det vel ligesaagodt, at Du gaaer derud igjen.* Dette lettede godt for ham, for det trykkede ogsaa meget at hun nødig vilde slippe ham; han stod da op af Bønnen, og meente saa at begive sig afsted, men han vilde dog først slaa sig et Sprog op i den hellige Skrift, for at saa Noget at styrke sig paa. Han tog da Bibelen i Haanden, og satte sin Finger paa, og slog lige det Sprog i Apst. G. 18, 9, 10, som Herren sagde til Paulus: „Frygt ikke, men tal, og du skal ikke tie, fordi jeg er med dig, og Ingen skal lægge Haand paa dig at gjøre dig Ondt, fordi jeg haver meget Folk i denne Stad“; nu brød han ud: *Ja min Gud! har du meget Folk i denne Stad, saa vil jeg ogsaa tale og ikke tie, og gik da let om Hjertet ud til Herredsfogden, og sagde, at det han lovede igaar det kunde han ikke holde, men nu var han her for at gaa i Arrest.* Herredsfogden vilde nu ikke arrestere ham, da han havde hans Ord fra igaar, men lod ham gaa. Men det varede jo kun saa til en Søndag strax efter, at der kom Folk til Samling, at Sognefogden saa indfandt sig med 2 Mænd og bragte ham i Arrest. En anden Mand fra Skanderborg i Jylland, J. Frederiksen, var kommen til Kjerteminde og opholdt sig der iblandt de Døv-vakte for at tale med dem, blev arresteret tilligemed; han var af de saakaldte Haugianer, hvoraf der vare nogle i Bjerre Herred i Jylland, hvor H. N. Hauge fra Norge havde været længere tilbage, og hvor der var nogen Døvættelse; dog kunde han og Christen Madsen aldrig fuldkommen samstemme;

han drev mere og lagde større Vægt paa udvortes Biting end Christen Madsen; f. Ex. hvad Helligholdelsen af Søndagen angik, da vilde han gjøre det til en modvillig Synd, naar Fruentimmerne enten stoppede et Hul, eller strikkede en Maske af en Strømpe. En opvakt Skræder fra Odense-Egnen besøgte de engang dernede, han stod i Forbindelse med dem i Christiansfeldt, det kom til Ordstrid imellem disse to. Frederiksen vilde, troer jeg, reent fordømme Christiansfeldterne, de tillode dem saa mange Ting, som ikke kunde bestaa med Christendommen; Skræderen vilde forsvare dem. C. Madsen, som i Forveien havde syntes godt om Skræderen, og var ellers troesenig med ham, kom jo nu i Forlegenhed, og kunde ikke forstaae, at der kunde være saa forskellige Meninger iblandt de Troende; han vidste ikke ret, hvad han skulde tænke. Den gamle Skomagerstvend Svane, syntes heller ikke om Christiansfeldterne; saasnart han hørte, at det var af de Folk, blev hans taus. C. Madsen havde imidlertid lært en god Kunst, som han vidste at gribe til, naar det kneeb for ham, og, det var at bede; han flyede da i Bønnen til vor Herre, og kom deri til den Visshed, som næsten ved et overnaturligt Mirakel, som han fortalte mig, at om der endogsaa kunde være Noget ved Christiansfeldterne, eller dem som bekjendte sig til dem, som han ikke yndede, saa byggede de dog paa den rette Grund, og lagde, omendstjændt han nok advarede imod hvad han antog for Uret, for Fremtiden ikke saa megen Vægt paa Biting. Disse 2 vare da arresterede, troer jeg nok, omtrent, fire Uger. C. Madsen kom da ud paa Caution; den Anden reiste til Jylland igjen. Den offentlige Forsølgelse lagde sig omfider i Fyen, formedelst en Cancelliestrivelse — paa Prinds Christians Foranstaltning, den Gang Gouverneur over Fyen — som udkom, der paalagde Præsterne istedetfor at fly til den verdslige Arm, at antage sig

det Gode, omendstjændt noget forstruet, som var begyndt hos disse Folk, og tillige sagde, at det skulde noie paasees, i hvilket Forhold de stode til deres Menigheder. Christen Madsen kunde da saa senere ikke alene hjemme, men ogsaa reise i Fyen og holde Forsamlinger, hvor han vilde; Flere opstode jo nu, som ogsaa begyndte at tale i Forsamlingerne. De fra den ældre Opvækkelse, som meest boede paa den vestlige Kant af Fyen, og som havde haft deres Sammenkomster mere ingetogen og skjult for Andre, ved at komme i Berørelse med denne senere og ny Opvækkelse, kom nu ogsaa til mere offentlig Udbrud. Jeg, som i længere Tid havde hørt om de forskjellige Partier, der gaves over i Bjerre Herred i Jylland, laa det inderligen paa Hjerte, at saa C. Madsen derover en Gang; jeg antog det kun for en Misforstaaelse i forskjellige Retninger, som de havde faaet efter de forskjellige Formænd, hvorfra Opvækkelsen var udgaaet; jeg havde nu ogsaa erfaret, at de som vare af den hernyttiste Retning, at de læge Folk, som vare komne i Berørelse med ham, vare ganske blevne henrevne af hans Tro og Kjærlighed, i hvor megen Frygt og Tvivl de endogsaa i Forveien havde næret om ham, og den fra ham udgaaede Opvækkelse; jeg troede jo at det var umuligt Andet, naar de saa hans Tro og Kjærlighed, end at det maatte smelte Hjerterne sammen. Nu traf det, at en opvakt Karl nede ved Silkeborg-Egnen var bleven kjendt med en troende Karl, en god Ven af mig, nede fra Middelfart-Egnen i Fyen,ovre i Kjøbenhavn, hvor de begge vare Soldater; og naar de saa reiste frem og tilbage fra Kjøbenhavn besøgte de mig nogle Gange. Efter at de havde udtjent som Soldater, og vare komne hjem, blev han forlovet og skulde giftes, hvortil da hans Kammerat fra Fyen blev indbuden, og jeg tilligemed; vi reiste da derved. Denne Karl havde en ældre Broder, hvorfra denne havde sin

Opvækkelse, som var bleven opvakt længere tilbage i Tiden, ved at komme til at læse i gudelige Skrifter, som vare faldne ham paa Hjertet, og da han Ingen kjendte eller var i Berørelse med, gik han en haard Kamp igjennem. Hans Fader, som ikke forstod sig paa denne Sygdom, førte ham til en klog Mand, som de kalde det, for at han skulde læse over ham og kurere ham. Sønnen, af Lydighed mod sin Fader, fulgte jo med, omendsskjønt han nok vidste og sagde, at det ikke kunde hjælpe. Dog, vor Herre hjalp ham, Lyset gik op mere og mere, og da han var kommen i Eie af nogle af Luthers Skrifter, bleve de da Midler i den kjære Guds Haand, hvorved han kom til Troens Frimodighed. En Mand ti Mil længere Nord paa, fra Salling, som kjørte med Hal, traf at komme der en Søndag, og fik ved den Leilighed noget af Guds Ord at høre, som blev forhandlet der: Dette faldt ved ham, han kom tiere, og det blev mere og mere levende for ham. En Nabo havde han i sin Hjemstavn, som der ogsaa var noget Guds frygt hos, men som holdt det mere hemmeligt; han stod i Forbindelse med dem i Christiansfeldt. Disse to vare ogsaa indbudne og komne med til dette Bryllup. Vi bleve da glade ved hverandre, og jeg lovede med Guds Hjælp, kunde jeg formaa C. Madsen dertil, da at bringe ham med derned; dette blev ogsaa senere bestemt, og C. Madsen foruden tre andre Fyenboer, skulde jeg saa kjøre for en Tour om i Jylland, men da vi vare komne næsten til Middelfart, blev Christen Madsen syg og maatte vende tilbage, men opmuntrede vi Andre til at fortsætte Reisen; skulde og kunde der udrettes noget Godt, kunde vor Herre ligesaa godt betjene sig af os, som af ham, sagde han. Det var for mig som et Tordenflag, men fik dog Mod til med de Andre at fortsætte Reisen, hvor vi da besøgte i Bjerre Herred, vesten for Silleborg, i Salling, Høshøvel

ved Hølstebro, Stjern ved Ringkjøbing og i Bonsild ved Kolding, hvor der dengang var en Pastor Salling, hvor jeg flere Gange havde været. Denne Mand, som ikke alene prædicatede Guds Ord med Liv og Kraft i Kirken, men som desuden holdt, hvad de kaldte det, Stund en Times Tid, hver Søndag Eftermiddag, for dem, som der var valet noget indre Liv hos, og Belysning for det Gne fornødne; det var den meest begavede Mand til at røre op i et Menneskes Indre, som jeg har kjendt, og var ogsaa et stort Middel og Medskab i Guds Haand til at vaagne Mange op af den aandelige Død, og saa nidkjær en Mand i sin Sjælesørger=Gjerning, har jeg endnu ikke kjendt. Han havde ogsaa seet paa og betragtet den fyenske Opvækkelse, eller rettere sagt, læge Folks Prædike=Embede med mistænkelige Dine, hvorfor han ogsaa ved denne Leilighed sagde til os, „at nu vare vi vist nogle rigtige Karle efter saadan en Tour“; hvad de Andre følte veed jeg ikke, men jeg noget Andet; ja i den Tid at Forsølgelsen ret stod paa ved Kjerteminde=Gnen endogfsaa forbudt mig at have med disse Folk at bestille. Jeg som ellers til den Tid næsten ingen Mennesker veed, som jeg agtede eller flatterede høiere i mit Hjerte, for det Vidnesbyrd, han aflagde om vor Herre, kunde dog ikke lyde ham i dette Stykke, da jeg følte en inderlig Lyst til Guds Riges Udbredelse, og kunde finde det overalt stadfæstet i den salige Luthers Skrifter, at hvor Evangelium kom, der vilde ogsaa skee Forsølgelse, og kunde ei indvilge i, at de Christne skulde holde op med deres Sammenkomster fordi de bleve forfulgte af Verden, da de aldrig have været straffede for deres Tro, men for den deraf flydende Bekjendelse. Paa Salling og i Hasslyssel var begyndt at blive lidt Opvækkelse, og disse bad og formanede os til, at vi dog endelig ikke maatte lade det blive ved dette Besøg, men komme oftere, hvilket saa næsten ogsaa er skeet en Gang

om Aaret siden. Imod Holstebro gaves nogle Eldre af de Dypakte som stode i Forbindelse med dem i Christiansfeldt; da de hørte om vores Komme, bleve de ikke lidt forstrækkede, da de havde hørt saamange forskjellige Nygter om disse farlige Fyenboer; gik til Forsamling, da vi kom, i stor Angest, bad underveis saa inderlig som de kunde til den kjære Gud, at han i Naade vilde bevare dem for al Forsførelse, falske og vildfarende Veie, og at de maatte blive bevarede paa det rette enfoldige Barmespor, og at de ikke skulde komme ud fra den Enfoldighed, som er i Christo, formedelst Djævelens Trædsfthed. I nogen Angst og spændt Forventning sadde de der, da vi kom, men efter endt Forsamling vare de ikke alene blevne saa glade og godt tilfredsstillende, at de talkede med Taarer, men bade endogsaa at aflægge et saadant Besøg tiere.

C. Madsen blev ikke alene syg, men døde ikke længe efter. Hvad denne Mand var og havde været, dette stod vi st skrevet med store og uudslettelige Bogstaver i mange Christiænes Hjerter efter hans Bortgang; for mig var det den Gang ubegribeligt, hvorfor den kjære Gud saa hastig vilde berøve os, som det mig syntes, et saa uundværligt Medskab, senere har jeg tænkt: „Vor Herres Tanker ere ikke vore Tanker, og hans Veie ikke vore Veie; han gjorde Sit til sin Tid, hvortil han var bestemt, blev bevaret i den første Kjærlighed, og saa tog den kjære Gud ham hjem i Fred. At der hørte noget Overordentligt, eller hvad vi kalde Overnaturligt, til for en ligefrem simpel, uoplyst Bøndemand, som vel i saa Henseende aldrig havde bekymret sig om videre, end at passe sin jordiske Dont i det Kald og den indstrænkede Stilling, hvori han stod, som bestod i hans Haandværk og huuslige Syssel, til ligesom at bryde og aabne en Bané for en heel Slægt, til at faa et Maal i Sigte, og et Klenodie at strække sig efter, der veier mere end baade Himmel

og Jord, og hvortil alle, baade indre og ydre Forhold ligesom sammenstøre sig imod ham, — hvo vil kunne nægte det? Men at en saadan Mand, der ikke havde en Forjættelse lig den Ananias tilfagde Paulus, at han skulde fyldes med den Hellig-Aand, ikke i Tidens Længde var stiftet til at lede en saadan Opvækkelse, dette maa vi vel ogsaa villigen indrømme; de kraftige Naadevirkninger af Aanden, som havde gennemtrængt hans Hjerte, at han var udsat for den Fristelse, om ikke at foretrække og hæve dem over Naaden og Midlerne, hvorved Aanden meddeles, men dog enten at sætte dem ved Siden af eller fordre dem som en nødvendig Betingelse for Naaden, dette kunde vel ikke godt nægtes. At C. Madsen havde erfaret noget Overnaturligt, dette troer jeg, at det ikke var Efterretning af noget Menneſte, da han aldrig paa Jorden havde seet noget Lignende af den Slags Begeistring, dette veed jeg. Naar han i sine Foredrag talede om Jesu Blod og Død, hvoraf hans Læber jo næsten bestandig flød over, — kunde han vel ikke quæle eller dæmpe sine indre Følelser, og troede vel heller ikke at skulle gjøre det, men gav dem fri Luft, saa de endogsaa gavede sig tilkjende i en udvortes Rørelse i Legemet — dette maatte jo naturligviis indvirke og saa Indflydelse hos Andre, hvem hans Ord greb i Hjertet, hvorfor vi ogsaa til den Tid saa mange underlige Bevægelser i Legemet paa Folk baade i Forsamlingen og ved andre Leiligheder, naar Guds Ord forhandlede. De som vare udenfor spottede jo dermed, de Troende indbyrdes vare vel nærved at antage det som et Kjendemerke paa den Hellig Aands Meddelelse. Jeg var forvildet derover, vidste ikke ret, hvad jeg skulde tro; omsider viste det sig, at det kunde efterabes af Folk, om hvem der trivledes, at være sand Gudsfrugt hos, blev saa modarbeidet, og faldt saa bort af sig selv. At C. Madsen vidste og udgik fra, at et Menneſte bliver igjen-

født i Daaben, har der faaet alle sine Synders Forladelse, er blevet et Guds Barn og en Arving til det evige Liv, dette er vist, men at han igjen fordrede, at Mennesket, der efter sin Daabspagt var faldet i Søvn og bleven død i Synder og Overtrædelse, paany ligesom skulde gjensødes, ikke af Vand, men dog af Aand, og dertil troede han, at Ordets Prædiken var det Mid- del hvorved Aanden blev vaft eller meddeelt hos dem Gud op- lod Hjerterne paa ved dets Hørelse, dette er ligesaavist, og som vel staaer i Overeensstemmelse og Harmoni med mange levende kristelige Mænds Vidnesbyrd. C. Madsen ansaae sig ikke for eller opfaastede sig som noget Slags Hoved for de Opvakte, be- gyndte ikke paa at stifte noget Parti; Alle, hvem som følte og kjendte deres Synder, og i deres aandelige Armod og Fattig- dom toge deres Tilflugt til den korsfæstede Frelser, og søgte Opriisning i og formedelst ham, gjennem hans hellige Naade- midler, saaledes som han havde aabenbaret det for os i sit hellige Ord, dem erkjendte han for sine Brødre og Søstre, og troede, som Apostelen siger: „I Christo Jesu gjælder hverken Omstjærelse eller Forbud Noget, men et nyt Kreatur.“ Efter hans Død hørte hverken Opvækkelsen eller Forsamlingerne op, men forplantede sig endog til Sjælland; om det egentlig skete fra Fyen, skal jeg lade være usagt. En ung Præst, Østrup, ved Slagelse-Egnen i Sjælland, hørte jeg nogle af de Opvakte fra Kjerteminde-Egnen vare ovre at høre, de havde aldrig hørt Lignende, eller nogen Præst med saadan Iver og Begeistring for Sjælens Frelse; han døde kort efter. En Grev Holstein til Holsteinborg havde ogsaa Hjertelag for Christendommen; flere Præster med kristeligt Liv og Barme, som han, troer jeg nok, havde kaldet og faaet ansat paa sit Guds, toge sig af de Opvakte og Forsamlingerne, som der da begyndte paa den Egn. En Fyenbo af de Opvakte, og senere flere, vare komne derover,

og havde bosat sig der paa Egnen. Her var det da ikke alene læge Folk, som holdt disse gudelige Forsamlinger, men flere af de christelige Præster.

Hvad nu det christelige Liv og Oplysningen blandt de Opvakte senere angaaer, da er det vel gaaet frem, omendstjøndt nok i stor Sraghed og Strøbelighed, men dog hverken standsset eller gaaet tilgrunde. At et Menneske, som har levet sin Tid hen i Verden, og nok vidst, og paa en Maade ogsaa troet, at der var et Liv efter dette, en hellig, retfærdig Gud, som en Gang vil frelse de Onde, belønne de Gode etc., og som ogsaa efter Naturens Lov har beflittet sig paa at leve det bedste han kunde, og maaftke ogsaa for Verden ført et udbortes fromt og ærbart Liv — jeg vil nu ikke tale om dem, som have været henfaldne i aabenbare eller grove Laster, som det kaldes, thi hos dem vækkes i Almindelighed snarere Samvittigheden — kommer til enten at høre eller læse, hvad Herren i Math. 6, 7 siger, naar han s. Ex. „taler om den smalle og brede Veie, at Veien er trang som fører til Livet, og de ere faa, som finde den; den derimod bred, som fører til Fordærvelse og de ere mange, som vandrer derpaa; om at Ingen kan tjene to Herrer; ikke at bekymre sig for sit Liv, hvad vi skulle æde, og hvad vi skulle drikke; ikke at sørge for den anden Morgen“ etc. — naar et Menneske bliver kraftigen grebet i sit Indre af disse eller lignende Ord, og fornemmer: Jeg lever jo hen i Verden, som den store Hob, uden ret at sørge for min arme Sjæl, min Digten og Tragten har jo hidindtil ifkun gaaet ud paa det nærværende Liv; tro paa vor Herre, eller at sætte min Tillid til og forlade mig paa ham, det har jeg jo aldrig gjort, det er jo dog umuligt, at jeg enten elsker eller har den rigtige Tro paa ham, da jeg næsten aldrig tænker paa ham; har jeg gaaet i Kirken og til det hvierverdige Sakramente, saa har det jo kun

været, fordi det nu en Gang er en Stik og Brug, og for at gjøre som og ligne Andre, eller ogsaa fordi jeg har bildt mig ind, at naar jeg gjorde det, saa var jeg en sand Christen, og saa havde vor Herre ikke mere at fordrø af mig — at det da bliver en naturlig Følge, at et saadant Menneske, i den Tilstand, kommer til at ringeagte og ansee alle andre Ting, som Drøm og Tant, imod at vinde Christum og findes i ham, eller at det da gaaer ham som Kjøbmanden Herren taler om, „der søgte efter gode Perler, og der han fandt en meget kostelig gif bort og solgte Alt det han eiede for at kjøbe denne ene kostelige Perle“; hvem vil forundre sig derover? Og at en opvakt og bekymret Samvittighed i denne Tilstand bliver meget forsigtig og mistænkelig mod Andre, i Henseende med at tage Raad, Oplysning og Underviisning, det er en naturlig Følge af Forholdene. For et saadant Menneske kommer det jo kun an paa, at han kan frelse sin Sjæl; hele hans forhenværende Liv, staaer jo for ham, som en fordømmelig Tilstand; har han gaaet til Helvede, saa gaaer de Andre jo med, som han seer og synes at leve og gjøre, som han har levet og gjort. Da at faae Hjertet opladt for at tage imod den Trøst, som Apostelen gav Stokmesteren: „Tro paa den Herre Jesum, saa skal Du vorde salig“, det gaaer sjældent saa let af, som det gif med Stokmesteren. Denne havde maaskee Lidet eller slet Intet vidst af den Herre Jesum at sige, nu saa han noget Overordentligt at være sleet med dennes Tjenere, derimod har han baade hørt og vidst af ham at sige, ikke alene været døbt til at tro paa ham, men ogsaa hørt om ham, gaaet til Sakramentet, og vel ogsaa i sine egne Tanker bildt sig ind, at han virkelig troede, da han slet ikke holdt Historien for usand, som fortæller om Herren; men da han nu fornemmer, og er kommen til Erkjendelse af at denne Tro slet ingen Frugter har baaret i

hans Liv, hvoraf han kunde kjende, at hans Tro har været levende saa, som sagt, bliver han meget mistænkelig, og frygter for at han skal slaa sig til No ved en falst Trøst eller Indbildning, og mener at han har Troen, uden dog virkelig i Grunden at have faaet noget forandret Hjerte, og altsaa blive bedraget, og indlader sig gjerne i en sliq Tilstand ikke i videre Oplysning om forskjellige Ting, end om hvad der gaaer ud paa at give ham Visshed i, at han er Guds Barn. Nu er der igjen stor Forskjæl paa Opvækkelsen, Nogle blive grebne saa hastig og kraftig i Hjertet, at de, lig Stokmesteren springe op og raabe: „Hvad bør det mig at gjøre?“ Andre derimod skeer det ikke saa pludselig med, det gaaer mere langsom med deres Opvækkelse, efter som det Onde Tid efter anden vaagner i deres Indre, og bliver mere og mere kjendt af dem. Hvad de Første angaaer, da komme de jo gjerne i en haardere Skole, blive gjerne paa een Gang mere forkrækkede og bange for deres Synder, og derfor ingen No eller Fred komme til inden de see Visshed i Sagen. Synden og det aandelige Mærke som de have gaaet i, staaer jo nu for dem, som det Onde, der er Skyld i deres Glendighed, ere vel nærved i deres Nød paa en Maade ligesom at friste vor Herre, ved at fordre af ham, at han skal gjøre noget Overnaturligt imod dem, før de tør eller kunne tro; skeer det da, at de ligesom paa en Maade komme til at erfare noget Særegent, da ere de ikke alene udsatte for den Fristelse, at lægge for stor Vægt derpaa, men ogsaa tillige at gjøre det til Nødvendighed for alle Andre. Og som det i Almindelighed gaaer dem i den pludselige Opvækkelse eller Obergang, at det er enkelte udvortes Synder og Laster, der staaer for dem, som Aarsagen til deres Fordømmelse, er det jo meget naturligt, at de gjerne komme til at bedømme Andre efter deres egne Følelser, indtil Tid efter anden det indre Onde eller Arvesynden,

bliver mere og mere kjendt, og de lære ikke alene at have Taalmodighed med dem selv, men ogsaa med Andre. Hvad de Andre angaa, de ere da vel ikke saa meget udsatte for Gines Frisfælseser, men i Almindelighed mere plagede af Vantro og Mistvivl om deres Tro og Maadestand, da de endnu finde Helliggjørelsen saa ufuldkommen hos dem, at deres Kjærlighed til vor Herre er endnu saa svag og ringe, at de ikke anderledes kunne tro, elske, takke og glæde sig i deres kjære Herre. Hvad ellers de høiere aandelige Anførte, om vi saa ville kalde det, angaa, da ere de jo næsten ganske indsluttede i sig selv, ere ikke for at tale eller have Omgang med Andre, troer i Almindelighed at have syndet mod den Hellig Mand, vanskelig for at komme til Troens Frimodighed, men naar det skeer, blive de gjerne de mest ydmyge og trofaste Hjerter. At nu Lære-Metoden, eller rettere sagt, den Retning som den har, der gaaer forud, og ligesom paa en Maade kan kaldes Formand for Opvækkelsen, har og faaer en overordentlig og stor Indflydelse, paa dem, som kommer efter, dette er jo en naturlig Følge. Hos dem, der har staaet i Forbindelse med eller ere udgaaede fra, hvad vi ville kalde det, Hernutterne, har der jo været mest fordret og lagt størst Vægt paa, hvad der har tiltalt de udbortes Følelser, dels ved at opdage og afmale Synden i alle dens forfærdelige Skikkelser, som den een Gang boer og har taget Sæde i det menneskelige Hjerter; og saa paa den anden Side igjen at afmale Christi store Kjærlighed til Syndere; saavidt jeg har forstaaet og opfattet deres Lære-Methode, har den især dreiet sig om disse to Punkter. Hvad nu den senere Opvækkelse angaaer, da har den jo ikke i Særdeleshed dreiet sig ene om disse Punkter, men efter som den salige Luthers Skrifter, og det fornemmelig hans Huuspostille have været de meest afholdte og i deres Forsamlinger brugelige Bøger, saa har det jo i Særdeleshed

været den Artikkel om Netfærdiggjørelse af Naade for Christi Skyld, hvorpaa denne Mand i Særdeleshed driver, og hvorum næsten alle hans Forklaringer dreie sig, der har været Hoved-
 Themaet i deres Opbyggelses-Foredrag. Tro paa Gud og Kjærlighed til Næsten, det er vel saa at sige Hovedindholdet af, hvad denne salige Mand har lært os. Naar nu de Opvakte af Hr. Pastor Pontoppidan bestyldes for. Pag. 60, at fattes al kirkelig Bekjendelse, Forstand og Oplysning, da er det dog et ubegribeligt Særlyd, at just netop det Folk, som ikke alene i deres Hjerter agter og skatterer dette af Gud, med de særdeles store Gaver til det store Reformations-Værk udrustede Medskab, men saa at sige næsten udelukkende er blevet ført ind paa den Forstand og Oplysning, som han i sine Skrifter har efterladt sig til den christelige Kirkes Oplysning og Bestyrkelse i den eneste sande Tro — skulde slet ingen Forstand have faaet paa, hvad der er eller forstaaes ved Kirke, ret ligesom denne store Mand ogsaa skulde have savnet det Allervæsentligste i sin Theologi. Ja dersom vi ikke narede en lidt bedre Tanke om Pastor Pontoppidan, kunde det jo næsten ogsaa see ud i hans Skrift, som det ogsaa virkelig var hans Mening, ret ligesom han havde funden en ny Oplysning, som dette store og udvalgte Guds Medskab ikke havde seet eller kjendt. Skulde det derimod være Herr Pastorens Mening, hvad Pastor Grundtvig har oplyst os om, naar han gjør Forstjæl paa det mundtlige og det skrevne, det levende og det døde Ord, som vi ikke ere saa fri for at ahne, da synes vi det havde været kjønnere, naar han havde frygtet for vores Uoplysning i dette Stykke, at han paa en ligefrem og simpel Naade ikke havde stammet sig ved at fortælle os, hvorledes han selv havde opfattet og forstaaet denne sin store Forgængers Oplysning og Vaaben, ikke alene til Lys og Bestyrkelse i Troen, men ogsaa som det rette og kraftigste Vaaben til at værges sig med

imod alle Selter og falske Propheter. Thi hvad han fortæller os, hvor vi skulle vises hen, Pag. 53: „Naar derfor søgende og spørgende Christne gaa omkring og lede efter vor Herre“ etc. ikke at foragte, men med Tak tage imod hans Naad, da viser han os jo hen til Kirken, men jeg troer heller ikke, at det er Andet, at den store Dr. Morten har gjort, og han har sagt os det kort og godt, hvor denne Kirke er, at vi ikke skulle tage feil af den, nemlig: „Hvor Guds Ord prædiktes reent og puurt, og de høiværdige Sakramenter forvaltes efter Herrens egen Indstiftelse.“ At vor Herre nu tillige har været saa naadig imod os, og ved sit Medskab Pastor N. F. S. Grundtvig at oplyse os om, at vor Daabspagt med sin høitidelige Troesbekjendelse, just netop er den oprindelige og apostoliske, og er og staaer over al Skrift, da den ikke alene er Livskilden hvoraf alt det Dvrige udspringer, men Døren og Indgangen, i Guds Rige; dette, omendskjøndt ikke saa høit som Pastor Pontoppidan, dog i stor Erkjendtlighed, flattere vi i vore Hjerter. Men dog, havde det været noget Nyt, som Pastor Grundtvig havde kommet med, saa havde han jo dermed enten maattet stifte en ny Kirke eller ogsaa viist det Bildfarende som havde fundet Sted i Luthers Tro — thi at han et Sted siger, om jeg husker ret, at det var et Feilgreb af Reformatorerne, at de viste Fjenderne hen til Skriften, som en viid og aaben Mark, istedetfor til Troen, dermed vil han hverken bevise det Bildfarende, eller at Luther ikke ret havde opfattet Troen. — Men at Luther var godt hjemme i sin Tro, det ikke alene see vi i hans lille Catechismus, hvor han næst efter Guds Bud strax kommer med vore Christelige, apostoliske Troes-Artikler, og vil endog, at vi Morgen og Aften med bøjede Knæ eller staaende skulle fremstige denne i vor Bøn; ja vi behøve vel ikke mange Steder at læse langt i hans Skrifter, før han strax kommer med: dette er en

Artikel i vor Tro, ja han siger et Sted, troer jeg nok, i en Prædiken han har holdt i Anledning af Tyrker-Krigen, om de Christne skulde komme i Fangenskab hos Tyrkerne: „Naar Du kommer i Kirken der, saa skal Du ikke lade Dig forvirle af deres store Andagt, thi de holde den langt større end vi, og Qvinderne staa afsondrede paa et Sted for dem selv, men Du skal tage dine tre Troes-Artikler for Dig og læse dem høit og lydeligt for Dig selv, og naar Du kommer til Jesum Christum, da skal Du holde stille og tage det om igjen.“ Ja sandeligen, den kjære Guds Mand havde nok af egen Erfaring lært, hvortil Troen duede, og at det var nødvendigt at have Noget at binde sit Hjerte til, som han ogsaa et Sted saa skjønt siger: „Jeg er ikke saa aandelig, at jeg uden det udbortes Ord kan opvække eller vedligeholde Andagten, naar jeg derfor seer, at de Andre tage Psalmebogen og løber i Kirken, saa løber jeg med.“ Vil nu Herr Pastoren sige os: Ja Luther havde den rigtige Forstand om og Tro paa Kirken, dette behøve I ikke at fortælle mig, men det er jo heller ikke ham Talen er om, men Eder I Opvakte, som jeg har sagt, der har ingen, da I ellers ikke saaledes lode Eder henrive af Baptister og Mormoner, jeg har jo sagt Eder Aag. 35: „Hos hvem finde nemlig disse den bedste Indgang og de aabneste Øren? Hvem rædter snarest Haanden til Baptister og Mormoner? Svaret er utvivlsomt: De Opvakte ere Baptisternes og Mormoner-nes og alle ukirkelige og antichristelige Retningers Arbeidsmark; disse betragte de Opvakte, som deres Haab og Løn — og de ere ikke stoffede, som vi Alle vide.“ Det er rigtignok strænge Ord, Herr Pontoppidan. Gud naade, maa vi vel nok sige to Gange, vi arme Syndere, som ere vaagnede op til saadan Jammer og Glendighed, at vi ere vaagnede op, have vi altid anseet, som en stor Naade af den kjære Gud, at vi endnu staa

langt tilbage i christelig Oplysning og Forstand, dette maa vi vel med stor Bedrøvelse erfare, og ville desværre hjertelig gjerne tilstaa at være sandt, at vi ere baade Baptisters, Mormoners og alle Antichristnes Arbeidsmark, og at de betragte os som deres Haab og Løn, kunde jo være slemt nok, dog — dersom vi ingen værre eller farligere Fjende havde end som dem, synes vi endda ikke at Nøden var af den værste Slags, for vi kunde jo lukke Døren for dem; nei der er en anden og farligere Fjende, som gaaer igjennem de laasede Dørre, og som desværre har fældet os saa tidt, kunde vi ved Guds Naade have hyttet os for ham, saa troer jeg ikke at Faren havde været saa stor for de Andre. Nu, De har desværre sagt os, „at de ere ikke skuffede, som vi Alle vide,“ men dette synes jeg rigtignok at trænge til en Smule Beviis, kjære Herr Pastor! thi en løs Paaastand det indseer De jo nok intet Beviis at være, jeg synes dog, at De skulde have ført en Smule Beviis frem for nogen af alle de Gjæringer, som vi have gjort, der kunde bevise, at vi ingen Forstand have paa Kirken, og hvorfor vi saadan løbe over til alle antichristelige Retninger. — Vi kunde jo dog næsten fristes til at spørge, hvad det dog egentlig i Grunden er for en hellig almindelig Kirke som det er Herr Pastoren mener, og raaber paa at vi ikke kjende, og at vi skulle have Oplysning om at søge ind udi, thi den som jeg engang har nævnet for at udtrøkke mig kort og godt med den salige Luthers Ord, den har vi til Dato ved Guds Naade ikke begyndt paa at vende Nyggen, og det burde De jo dog kjære Herr Pastor, have vidst en lille Smule Bæstthed om, førend De saadan begynder at tage afsted, ja de burde endog have vidst, at er der Folk i Landet, som have bekjendt sig dertil og holdt fast derved, omendkjendt vel nok efter fattig Leilighed og i stor Svaghed, saa kunde vi dog ogsaa regnes med. Det er vel dog ikke skjult

for Dem, den anden store Antichriſt, ſom har tyranniferet, og vel deſværre endnu tyranniferer, omendſkjøndt maafkee i en mere forfinet Stikfele, heriblandt os, hvorimod de ſtakkels ſaa Mormoner og Gjendøbere ikke have ſtort at betyde. De ſkal nu ikke tro, at jeg ſiger Faa, fordi at jeg ikke mener, at een Eneſte var alt for Mange, men fordi at jeg mener, De har nu engang ſtemplet dem ſelv og ere gode at kjende, og jeg troer ogſaa, at mangen Een iblandt dem kan maafkee være Maalet nærmere end den anden ſtore Hob, ſom gaaer under den falſke Maſke, og udgiver ſig for at være Chriſtne, men ere dog rette ſtore Antichriſtne i Hjertet. Diſſe lægger da idetmindſte langt mere Faltſhed og Hylteri for Dagen ved at give dem ud for Noget, de i Grunden ſlet ikke mener med, og flere hemmeligen underminerer de Chriſtnes Tro og gjør derved langt mere Skade end enten Baptiſter eller Mormoner; ja havde vi ikke havt det ſtore antichriſtelige Væſen her iblandt os, da havde vi maafkee hvarken havt Mormoner eller Gjendøbere. Men ſom alt det Onde, der har paſſeret i Verden, de Chriſtne jo i Almindelighed har ſaaet Skyld for, ſaa er det jo ikke noget Nytt, at de ſkal have Skyld for, ſaa er det jo ikke noget Nytt, at de ſkal have Skyld for, at diſſe Sværmere har ſaaet Indpaſ her, men ſom ſagt Beviſet fattes. De kan jo dog umuligt være ſkjult for Dem kjære Herr Paſtor, hvorledes de Opvakte paa flere Steder have været tyranniferede, og ſpørges der hvorfor, kan De da ſvare, fordi de have vendt den lutherſke Kirke Nyggen? De maa have mig undſkyldt fordi jeg bruger det Ord „lutherſke“, det er fordi vi bekjende os til denne Afdeling, og troer jeg ogſaa nok ſkulde være den herſkende, og have førſte Prioritetsret her i Landet, men jeg kan ellers gjerne ſige, hvad De maafkee hellereønſter, den hellige almindelige. Ja er De af ſamme Mening, ſom Paven i Rom, at alt, hvad han ordinerer, det er den hellige almindelige Kirke, ſom det jo næſten

en lille Smule kan see ud til i Deres Skrift, at den danske Statskirke ogsaa skulle være en saadan Autoritet — ja saa vil jeg indrømme det, saa har de Opvakte rigtignok gjort høitidelig Protest derimod. Nu De faaer at tænke hvad de vil, jeg vil blive ved Luthers Ord, som ogsaa, troer jeg nok, findes i vores Augsburgske Confession, at hvor Evangeliet prædikes reent og puurt, og Sakramenterne uddelles efter Herrens egen Indstiftelse, der er Kirken; men flammeligt synes jeg rigtignok det er, at De ikke dog idetmindste har udpeget nogen af disse Opvakte i Særdeleshed, som der kunde holdes et vaagent Die med, og taget sig i Agt for; rigtignok siger De os Pag. 34, „at det ikke er ufortjent her, at de tildeels har faaet Navn af de Stærke i Landet“ — jeg veed nu ikke om det er deres Mening, at det er hele Slumpen, der saaledes for en Deel skulle kaldes Stærke, eller det er et lille Parti, som findes nede i Bjerre Herred, ved Beile her i Jylland, thi saavidt jeg veed, maa jeg nok kjende mig skyldig i denne Forbrydelse, at de ere blevne dette Navn tillagte, da jeg maaskee var den Første, som saaledes benævned dem — men naar De saa tillige lægger til, at „Fader Luthers“ ofte føres i Munden, som en Hæve, der har stødt ham i Nom af Stolen, saa kan jeg rigtignok ikke nægte, at det saarer mine Følelser at udtrykke sig saaledes, af en Mand, som vel ellers skal kaldes og være en lutherst Præst. Hvad dette Parti angaaer, som jeg ikke kan blive fri for at kalde et Parti, da de har gjort dem selv dertil, ved at affondre sig, og fordømme alle Andre, som ikke stemmer overeens med dem i alle deres Meninger — deres Oprindelse kjender jeg ikke saa nøie, den har været beskrevet til sin Tid i „Nordiskt Kirketidende“, — men at de ere komne til at staae i saa skarp en Modfætning til de ellers øvrige opvakte Christne i Landet, og reent ud forkjætrere og fordømme dem, det har sin Grund i, at de forkaste og fordømme ikke alene den ny Psalmebog, eller rettere sagt, den be-

titlede evangeliste, men endogsaa Balles Værebog, som de have fundet flere Bildfarelser i, der stride imod sand Christendom, og anseer derfor alle dem, der tillade, at deres Børn bliver underviist i Salighedens Sag i saadanne Bøger, for Kjættere og fordømmelige Mennesker; affondrer sig endog i andre Stykker skarp fra andre Mennesker, idet de ikke alene ikke kommer eller deltager i andre selskabelige Forbindelser hos andre Folk, hverken ved deres Bryllupper, Barselgilder, Begravelser etc., men taa-ler heller ikke, at Andre kommer med ved deres, naar de ikke ere af deres Samfund, end ikke deres nærmeste Paarørende, og overtræder Noget i disse Punkter, da bliver han strax udelukket af Samfundet. Naar nu Spørgsmaalet er om, hvorfor dette lille Parti har stillet sig i saa skarp en Modsætning ikke alene til den øvrige Verden, men ogsaa til den øvrige Opvæltelse, da kunne vi rigtignok ikke blive fri for at svare: det har det antichristelige Væsen her i Statskirken givet Anledning til, eller rettere sagt, fremkaldt, ved sin uapostoliske Fremgangsmaade i at bruge og afbenytte det verdslige Sværd til at ville tvinge Folkets Samvittigheder med. Den første af disse Folk, hvorfra de andre nedstamme, var, troer jeg nok, en Smed fra Koring, død for mange Aar siden, der ikke vilde tillade sine Børn at nyde Underviisning, som sagt, i ovenangførte Bøger; blev straffet, troer jeg nok, baade med Mulkter og Fængsel; i det mindste veed jeg det har været Tilfældet med Flere senere efter. At de have meent det alvorligt, og at det har været dem en Samvittigheds Sag, dette have de bevist, idet de have holdt ud, og blevne standhaftige i deres Meninger, i hvad det endogsaa har skullet koste dem, og i hvor meget de endogsaa have været tyranniserede derfor, indtil endelig, da der ingen Udveie længere var med dem og de bleve opgivne fra det Offentliges Side, og fik Lov til at være fritagne for disse Bøger og Til-

ladelse til selv at drage Omforg for at lade deres Børn undervise i Pontoppidans Forklaring og confirmere derefter. Nu er det dog ikke saaledes at forstaa, som om de nogen- sinde lode dem tvinge til at lade Børnene undervise i bemeldte Bøger, for det gjorde de ikke. Endeel Aar længere tilbage var der en Præst i Naarup, som vel nok ikke alene indsaa det Uretfærdige og Uforsvartlige i Statskirkens Fremgangsmaade, saaledes at behandle ellers fredelige Borgere for deres Troes Skyld, men vel ogsaa af Medlidenhed med disse Menneskers Samvittighed, tilbød og tog de Børnene til Confirmation med Pontoppidans Forklaring, hvorhen de da sendte dem, den Vinter de skulde confirmeres. Da denne Præst var en gammel Mand, og Andre vilde foreholde dem, hvor de vilde hen, eller hvad de vilde gjøre, naar han døde, var deres Svar, det vilde vor Herre nok sørge for, og bleve i saa Henseende heller ikke bestjæmmede, da efter hans Død, troer jeg nok, paa Ribe Bisps Ubefaling, dem da blev givet Tilladelse til, naar de kunde formaae en Præst dertil, da var det denne tilladt at confirmere dem efter Pontoppidans Forklaring, hvilket saa ogsaa siden, troer jeg nok, har været Tilfældet med deres egen Sognepræst, hvorfor de ogsaa i Sognet har opført to eller tre Skoler for egen Regning, hvor de selv dertil holder og lønner Mænd til at give Børnene Underviisning. Hvad ellers deres Skilsmisse fra Kirken angaaer, da ere de i dette Stykke stive Lutheranere, holder over og erkjende Naademidlernes Gylldighed ligefuldt, fordi de blive meddeelte og udførte af de Ugudelige. Til Kirken gaa de stadigen og sætte stor Priis paa Præstens Ord, naar han da prædiker Guds Ord. Om saa ogsaa den saakaldte evangelist Christelige Psalmebog blev indført i alle Sogne her i Danmark, saa troer jeg dog det vilde være og blive en Umulighed i dette Sogn, der staar paa Ti-

telkbladet af Kingos: den forordnede, dette holde de dem til, og ansee den som deres Eiendom i Kirken, og lade dem den ikke berøve, og vil heller ikke bortbytte imod hvilkensomhelst anden; skulde det f. Ex. komme til Afstemning ville de vel ogsaa blive det overveiende Tal, da, troer jeg nok, Sognet for største Deelen bestaaer af disse Folk. Folk fra andre Sogne, som ere enige med dem og dele deres Anskuelser, spare ingen Møie, og vel tidt stort jordist Tab ved 'at sælge deres Eiendomme og flytte ind i Sognet, naar der kan blive Noget tilfals, deels for Samfundet, men dog meest, troer jeg, for Skoleunderviisning i deres egne Skoler, og den gamle eller Kingos Psalmebog i Kirken. Hvormeget der nu end kan være at sige om disse Folk og om deres Særegenheder, endogsaa i andre Henseender, og som jeg nu ogsaa troer mere bestaaer i Bogstav end i Mand, saa kunne de dog vel ikke egentlig kaldes en Sekt eller Schismatikere, da de staa paa Kirkens Grund i Henseende til Sakramenterne og Evangeliets Prædiken. At indvirke paa dem af Andre, og oplyse dem om deres vrange Begreber i flere Henseender er og bliver vel en Umulighed, da der ere Mogle iblandt dem, som ere ansete og holdte som en Slags Ældste, og disse rette, og maa de Andre bogstavelig rette sig efter i mange og især de væsentligste Ting; dog ere der vel ogsaa Exempler paa, at Folk have faaet Dinene op iblandt dem, og komne til Erkjendelse af, at det var et unaturligt Nag at gaa under, saaledes at lade sig underordne af sine Jævnlige; og beherske som i et Pavedom, og forladt deres Samfund. Da det naturlige Hjerte lettere lader sig tiltale af, hvad der er strængt Lov- og Gjerningsbæsen, end hvad der er sandt Evangelium, saa ere der Flere af dem, som der udenfor er vakt Betyrning hos for det Ene fornødne, som der ere gaaede over til deres Samfund, end som der have forladt det. Ved

mine første Besøg her i Jylland, var jeg tilligemed Flere der nogle Gange, da vi troede det kunde have været og blevet til fælleds Opbyggelse og en nyere Sammensmeltning og Forening imellem os, men det var aldrig at tænke paa, naar vi ikke strax ville fordømme bemeldte Bøger, og ikke taale eller tage dem i Hænderne, ja jeg troer endogsaa, de ere gaaede saavidt, at de have brændt en Deel af dem. Ihvorvel vi godt erkjendte Fortrinet af Pontoppidans Forklaring for Balles Værebog, troede vi dog ikke at det vilde eller kunde fordærve Børene, naar Regjeringen bød, at de skulle lære dem; vi havde jo Lov til at oplyse dem om de vildfarende Steder, og Ingen kunde jo forbyde os, at lade dem undervise i Pontoppidans ved Siden af, men det kunde ikke hjælpe: Regjeringen havde Magt over vort Liv og vort Gods, men ikke over Guds Ord, her skulde vi lide for, hvad de vilde bære paa os, var deres Svar, og dette troer jeg nok var Anledningen til, at jeg kom til at kalde dem de stærke Jyder.

Hvad nu Gjendøberiet angaaer, da kunne vi vel ogsaa nok sige, at det har Statskirken eller dennes Tjenere kaldt herind. Det er jo bekjendt nok, at den første Gjendøber her kom fra Hamborg, og Anledningen til at han kom herind stete jo ved, at det verdslige Sværd i den Tid ogsaa, paa Statskirkens Tjeneres Foranstaltning, blev løftet imod de gudelige Forsamlinger, og det var bleven omtalt i tydske Blade, hvori ogsaa mit Navn var blevet nævnet, da jeg i den Tid havde en Proces for saadan en gudelig Forsamlings Skyld. Manden skrev først til mig, og havde glædet sig over at her var vaagnet levende Christendom i Danmark, og at han agtede at besøge os. Jeg tog jo naturligviis imod et saadant Besøg med Glæde, da han jo ikke havde omtalt at være Gjendøber. Ved vores Sammenkomst, hvor Samtalen jo strax kom til at dreie sig om det Chri-

stelige Liv, kom jeg jo til at spørge, om der ingen Forsølgelse fandt Sted, som han var fra imod de Christne, men tog idetsamme selv Svaret, og sagde: Det er sandt, det er jo en Fristad, der have vel Alle Frihed, og ere vel flere Partier, og kom da til at nævne nogle Slags.

Nu havde jeg jo mig uafvidende ligesom sat ham Kniven paa Struben, og han kom jo saa strax ud med Sproget: „Ja jeg veed ikke hvad Du vil kalde mig, for jeg er rigtignok Baptist“; nu begyndte jeg at høre, var saa at sige den Gang næsten ganske fremmed for deres Læresætninger, dog havde jeg jo læst Noget om dem af Luther, og vidste, at de til den Tid havde været nogle vildfarende og farlige Mennesker. Da vi forud havde talt Noget om Luthers Lære, som han havde givet heelt Bifald, faldt jeg ham ind, hvor han kunde komme tilrette med Luther, da han jo ganske fordømte Gjendøberne, som jeg jo nu anfaa ham for at være. Nu kunde vi jo saa ikke længere samstemme, men da jeg hverken følte Kald eller mig voren til at oplyse eller overbevise ham om hans Vildfarelser, og jeg havde en Reise for til Jylland, tog jeg ham med mig til det Slesvigske, hvor jeg havde Bekjendtskab med en christelig theologisk Kandidat, som jeg troede maaskee kunde oplyse ham. Her stilledes vi saa ad, han drog saa tilbage til flere Steder i Fyen, men fik alle Steder Modstand. En Mand i Kjøbenhavn, som vel nok havde sluttet sig til de Dyrkte, havde i længere Tid haft Grublerier over BARNEDAABENS Gyldighed; dette fik han Nys om, drog saa derover og vandt ham, troer jeg nok, strax. I den Tid var der jo ogsaa bleven Dyrkelse paa Langeland; disse Folk vare jo, hvad vi ville kalde det, yngre i Troen og mere ubefæstede, bleve jo meget tumlede for de gudelige Forsamlingers Skyld af Statskirkens Tjenere. Disse Folk, som nok saa det store Virvar i Statskirken, men

for hvilke det ikke ret var klarer, at saalænge Ordet og Sakramenterne vare der uforvanslede, da var vor Herre og Kirken der ogsaa, lode sig der jo rigtignok nogle Stykker vildlede af denne nye Prophet, der havde et Samfund at fremvise adskilt fra Verden, eller dog rettere sagt, hvor Alt var en fri Sag, og hvoraf de bleve udelukkede, som levede et aabenbart forargeligt Liv. At nu Opvækkelsen skal have Skyld derfor, dette synes jeg rigtignok ere for uforfammede Beskyldninger, vel sandt, havde de blevet liggende i deres gode rolige Svun, saa havde de jo rigtignok ikke kommet til at bekymre sig hverken om Himmerig eller Helvede, førend de desværre maaskee en Gang for sildig vilde have kommet til at vaagne der — men at Moderkirken, som det vel skal kaldes, der ikke alene taalte al Slags aabenbar Forargelse og Ugudelighed i sit Moderskjød, men endogsaa tvang Folk imod deres egen Villie, som slet ikke troede paa den eller brøde sig om at have med den at bestille, til at blive inden for sine Døre, og derimod behandlede dem saa stedmoderligten, der slet ikke, hvad de ydre Forhold angaaer, vare sig andre Forbrydelser bevidste, end at de havde begyndt paa at sørge for deres Sjæles Frelse og evige Vel, i at forlade Synden, øve sig i at tro paa vor Herre, og til den Ende samle sig indbyrdes til fælleds Opbyggelse i hans Ord, og herfor skulde de nu straffes ikke alene med Pengebøder, men endogsaa være udsatte for at blive smidt i Hullet. Det er ikke godt at forstaa hvor den store Tro paa eller Tillid til et saadant Kirkesamfund skulde komme fra, thi det skulde vel dog ikke tages i den Forstand, som naar vor Herre revser den, som han esser. At der senere har været Flere, som have ladet sig fange og indvikle i Gjendøberiet og er gaaet over til deres Parti, beviser jo slet ikke den Paastand, at de slet ingen Forstand skulle have paa Kirken, thi ligesom Ingen staaer saa fast, han jo

kan falde, saa er det jo ikke sagt, at de have staaet, men maa-
 ske allerede været faldne, før de have ladet dem fange i disse
 Garn; og for det Andet, saa er det heller ikke sagt, at
 fordi et Menneſte, omendſkjøndt maaſkee ogſaa for en Tid
 har haade bivaanet og taget Deel i gudelige Forſamlinger,
 at han derfor enten er opvakt eller ombvendt, og er der virke-
 feligt begyndt at vækkes aandeligt Liv, ſaa er jo et ſaadant
 Menneſte gjerne ſaa vankundig og uoplyſt i alle aandelige Ting,
 og ſom det i Almindelighed gaaer i den første Opvækkelse, at
 Menneſket ſeer mere paa det Ydre ind paa det Indre, og da
 det er noget ſom ligger i hele den menneſkelige Natur, at der
 altid ſøges Samfund og da Gjendøberne, omendſkjøndt ſkin-
 ſtedetfor Kraft, dog her har Noget ſaa friſtende, er det jo in-
 tet Under, ſaa længe et Menneſte ikke er befeſtet i ſin Tro, at
 det ſaa kan lade ſig forlede og henrive, da vores ſeer ſaa for-
 virret ud, at der vel ſnart maa et heelt Studium til for at
 finde Meded deri. Hvad Mormonerne angaa, da de kom her,
 da var det vel ſaa meeft hos Gjendøberne de fik Indgang, og
 kan gjerne være, og er vel deſværre ogſaa Tilfældet, at nogle
 af dem ſom have været opvakte ere gaaede over til dem, men
 ſom ſagt, maaſkee og, ſom jeg tror, igjen været faldne i Søvn
 for dette ſtore Affald er ſteet, men er det ſandt, hvad Apoſte-
 len ſiger 1 Corinth. 11. 19: „Thi der maa og være Sektter
 iblandt Eder, at de Netſkafne kunne blive aabenbare;“ og Her-
 ren ſelv: Math. 18, 7: „Thi det er fornødent at Forargel-
 ſer ſkulle komme“, ſaa ſkulle vi vel ikke klage os ſaa meget
 derover, at de have haft Leilighed til at fraſtille ſig, ſom ikke
 ere „Netſkafne“. At det har ſaaret og bedrøvet de Opvakte,
 og at mange iblandt dem have arbeidet troligen imod diſſe falſke
 Sektter, derpaa kunne vel fremføres mange Beviſer, enten det
 ſaa har været, fordi de have haft nogen Forſtand paa den ene

rette hellige almindelige Kirke eller ikke. Dog har det ikke været af den Grund, saa maa det jo næsten ansees for et stort Mirakel, at om de ikke allesammen, saa dog den største Deel for længe siden enten var gaaet over til disse Partier eller selv stiftet sig nogle ny, da Fristelserne dertil vel ikke have kunnet være stort større, end Tilfældet har været. Hvem der kjender det mindste til, hvad der kan røre sig i et af Synden opvakt Hjerte, den veed nok, at et saadant Menneſte sparer ingen Ting, hvad dette Liv angaaer, naar han blot kan frelse sin Sjæl, og at det har staaet for mange af de Oprakte ikke alene som den affyreligste Afgudsdyrkelse, men endog som den allerskammeligste og skjændigste Misbrug af de hellige Ting, at Folk som ikke alene levede et i alle Laster aabenbart forargeligt Liv, men baade i Diebliffet før og i Diebliffet bag efter, at de have maattet knæle ved deres Side ved Herrens Alter, og bleve deelagtiggjorte i hans hellige Legeme og Blod, have spottet og drevet den allergjæffeliggste Skjemt med Alt, hvad som er og kaldes helligt. Naar, siger jeg, alvorlig tænkende Folk læse hvad Apostelen skriver 1 Corinth. 5, 11, 12: Men nu haver jeg skrevet Eder til, at I skulle Intet have at skaffe, dersom Noget, der kaldes en Broder, er en Skjorteløner, eller Gjerrig eller en Afgudsdyrker, eller en Skjændegjæst eller en Dranker, eller en Nøver; at I skulle end ikke æde med en Saa-dan. Bortstaffer i den Onde fra Eder!“ og 2 Corinth. 6, 14—17: „Drager ikke i ulige Nag med de Vantrø, thi hvad Fælledsskab haver Retfærdighed med Uret? og hvad Samfund haver Lys med Mørke? Hvorledes kan Kristus stemme overeens med Belial? eller hvad Deelagtighed haver den Troende med den Vantrø? Hvad Samkvem haver Guds Tempel med Afguder? Thi I ere den levende Guds Tempel, ligesom Gud haver sagt: jeg vil bo iblandt dem, og jeg vil være deres Gud,

og de skulle være mit Folk. Derfor gaaer ud fra dem, og afsondrer Eder, siger Herren, og rører ikke noget Urent, og jeg vil annamme Eder;" og Herren, naar han taler om vor Broder, som synder imod os siger jo i Matth. 18, 17: „Men hører han dem ikke, da sig Menigheden det, men hører han ikke Menigheden, da skal han være for dig ligesom en Hedning og Tolder.“ Hvad maa ikke saa saadant et Mistkast, som har fundet Sted, røre og forurolige alvorligtænkende Folks Hjerter, som ikke have anseet deres Communion for en Comedie, men for den allerhelligste Handling, de havde med at bestille og foretage sig her paa Jorden? Jo, en uudsigelig stor Guds Naade og ikke uden ene den almægtige Guds Haand, som har været over Opvækkelsen her i vort kjære Fædreland, har kunnet bevare den fra det store Affald i ikke at stille sig fra Kirken, ved selv at lave sig Noget, hvad de kunde kalde Sakramenter, for at faa, om ikke just et reent, saa dog et Samfund, hvor det ikke gik saa desperat og ryggesløst til som i Statskirken, hvor de ikke alene tit skulle deelagtiggjøres i det hellige Naademaaltid i et saadant ryggesløst Selskab, men vel endog saa tit annamme det af en aabenbar Jesu Christi Korsets Fjende. Enten det nu har været som Herr Pontoppidan siger, Pag. 35, „ved egne Meningers og Forstrifters Flyvesand“, de ere blevne bevarede, bevarede ere de blevne, og jeg troer ogsaa, at hvis de ikke havde haft dette „Flyvesand“, som det nu skal kaldes, det da havde været en Umulighed; thi at den Hellig Mand er stærk nok, dette veed og troer jeg, men han kommer jo nu ikke saaledes til os, som i Apostlernes Dage, men betjener sig af Midler og Medflaber. At de som have staaet i det offentlige Lære-Embeder nok har raabt paa Kirken, og hvis det havde staaet i deres Magt, da vel nok, en stor Deel af dem, baade med Ild og Sværd truet og tvunget Folk til at tro, at Alt

hvad de udgave for Kirken det var ogsaa Kirken, og det skulle vi kun slaa os til No ved og lade os noie med; men hvor stor Forstand de have havt paa den hellige almindelige Kirke, skal jeg lade være usagt, havde det været klart for dem, saa havde det vel dog været umuligt, at Danmarks første Biskop havde stillet sig i Spidsen for de Andre, da de saa at sige næsten overalt havde faaet vore gode gamle Psalmebøger udryddede af Kirkerne, og de syntes endnu at skulle gaae videre i deres Reformation, og toge saa fat paa vores Alterbog, som vel ogsaa var dem en Torn i Diet og stod i for skjærende en Modsetning til deres rationalistiske Prædike-Methode, ja vilde endogsaa havt vores hellige Daabspagt forfaldet. Og naar vi tænke paa den Tid, da kunne vi vel gjøre Fordring paa at spørge, hvormange læge Folk der da, andre end de saakaldte Dpvakte, løftede enten Haand eller Fod for at gjøre, hvad der stod i deres Magt til at afværge en saa forargelig Scene, som det da saa ud til. At en Deel af disse protesterede derimod, det kan dog umueligt være Herr Pontoppidan ubekjendt. Een af disse veed jeg, at han veed, hvem denne Sag gik alvorlig til Hjerter, og som ikke alene gik ind og bad Majestæten om at ingen Forandring maatte foretages, men som tillige udgav et lille Skrift hvori han efter sine til den Tid klarede Begreber stræbte at oplyse, at vores Daabspagt var ikke alene fra Apostlerne, men at vor Herre endogsaa i det gamle Testaments Tid havde oprettet en Pagt med Menneffene; og da han vidste, at hvis den da bebudede Alterbog skulde blive indført i den Form, som der jo har stor Sandsynlighed for, der da vilde skee en Udtrædelse af Statskirken, og da maaskee ogsaa foraarsage nogen Forvirring og Splid iblandt de Dpvakte, da de, som stode i Forbindelse med Hernhutterne — som, troer jeg nok, ingen Daabspagt opretter, med de Smaa, for Daaben — maaskee da kunde komme

til at vakte og tvivle om dens Nødvendighed. At vor Herre for denne Tid havde ret klaret det for Pastor Grundtvig med Daabens Betydning, dette blev heller ikke lidet paaskjønnet af de allerfleste Dyratte, og som de ogsaa havde taget imod og sluttet sig til med Glæde, saavidt som det kom til deres Erkjendelse, og de kom til Lys i Sagen — at Alle skulde kunne komme lige vidt, det var og er vel dog for stærk en Fordring — ligesom det heller ikke er ubekjendt, at de med Glæde have sluttet sig til kristelige og troende Præster, som have forstaaet deres Trang og beflittet sig paa at afhjælpe samme; og der er vel heller ikke et inderligere Dnske og Ven iblandt dem, end at den kjære Gud af sin store Naade vilde forunde os flere og flere af disse; ligesom Erfaringen ogsaa tydelig har viist, at hvor det er eller har været Tilfældet at saadanne Mænd enten ere komne eller opstaaede i de saakaldte gudelige Forsamlinger de for største Delen ere ophørte, eller aftagne af sig selv. At Flere iblandt os, som have givet sig af med at tale i Forsamlingerne, til Opbyggelse for Andre, have været faldne for den Fristelse, og anseet det for en Pligt og troet sig umiddelbart kaldede af den Hellig Mand, til at prædike, som vi siige, for Andre, det er vel ikke saa underligt, naar Forholdene blive overveiede. Forresten tror jeg nok, at det i Almindelighed ikke har været anseet anderledes, end som en Kjærligheds-gjerning, som Trangen i det nærværende Dieblik har krævet afhjælpen, og som vel heller ikke af den hellige Skrift kan bevises at være læge Folk formeent, al den Stund, de ikke have givet dem af med at uddele Sakramenterne, som mig bevidst, til Dato Ingen af dem har gjort. Og naar Apostelen taler om 1 Corinth. 14. 15.: „at de skulle jage efter de aandelige Gaver,“ og ville „at Alle kunde prophetere,“ da er det vel ikke Lærerne alene, han mener; men som det Bedste kan efter-

aves af Bøgnens Aand og misbruges, saa har det vel ogsaa været Tilfældet, at Personer har kunnet foretage sig en saadan Bestilling, maaskee hverken af den bedste Bevæggrund eller i den redeligste Hensigt. At der har været mange Egenheder og fundet mange ufornuftige, for ikke at sige uchristelige Paa-stande Sted iblandt en Deel af dem, som have deeltaget i de gudelige Forsamlinger, det er Noget, som de ikke frakjende dem selv, men at deres Hoved = Altraa er, dem som virkelig ere opvakte og vaagne, den samme, som findes i et Hospital, hvor der findes en heel Deel forskjellige Syge, men hvis Aigt og Altraa dog gaaer ud paa jo for jo hellere at blive curerede, det er ligesaa vist. Og var det ret af Hjertet at ønske, at de mange kjære Doktores som nu en Gang have begivet sig i den Skole at studere Medicinen, ikke for at slette paa og curere dødelige Legemer, men udødelige Sjæle, at de da ikke alene maatte lære at kjende Medicamenterne, men ogsaa Sygdommen hos deres forskjellige Patienter, for derefter at anordne; hvad der er nødvendigt for Curen i det rigtige og rette Dieblit, at de ikke ved et forkeert Middel enten skulle dræbe Patienten, eller forfætte ham saaledes i Sygdommen, at der siden maa alt for haarde Midler til at saa ham cureret. Og maa jeg uden Nogens Fornærmelse, gjøre opmærksom paa et Universitet, som en gammel erfaren Doktor har anvist, saa er det Doktor Morten Luthers Ord, hvor han siger: „Til en Doktor Philosophiæ kan Man blive gjort paa de Høiskoler; men i Theologien kan der Ingen gjøre det uden den Hellig Aand“, og saa vilde jeg inderligen ønske de kjære unge Theologer, hvis Aigt og Altraa det er at opbygge Guds Rige, og som efter den gamle erfarne Doktors Anviisning ikke holde sig for kloge til, omendstjøndt de jo ogsaa have været paa de Høiskoler her i Verden, dog endnu at gaa

i den af ham anviste. Hvis I ville høre et godt og velmeent Raad af en arm og uværdig Synder, stiller Eder da ikke i et spændt Forhold til de Dyrakte. I vide jo nok, hvad jeg mener med Dyrakte: dem for deres Salighed bekymrede Sjæle, det er vel sandt, Bekymringen føles vel meest i den første Dyrækkelse, men hører dog aldrig op, saalænge der er Liv, da Troen vel aldrig bliver saa stærk, at den ikke trænger til at forøges. Skulde I finde, som i synes, mange Egenheder og Særheder, som I ikke kunde gaae ind paa, husk saa paa, som Luther siger: „Christi Rige, det er som et Hospital, hvor der bestandig ligger Syge, som Man maa opvarte.“ Og vi læge Folk lader os see til at forekomme vore Lærere med al Velvillie og Medebonhed, flattere den store Naade, som den kjære Gud har bevist os, idet der dog ere Flere og Flere, som Evangeliets Klarhed gaa op for; have de maaskee ikke gjort Erfaringer, som vi synes ere nødvendige for en sand Hyrde eller Christi Tjener, og at der ere Ting, som vi synes ikke at kunne billige eller indvillige udi, saa kan det dog umuligen Andet end glæde os, at det dog gaaer, som det hedder i Apst. 6, 7: „Der bleve og en stor Hob af Præsterne Troen lydige.“ Naar de først ere Troen lydige, saa hedder det jo til enhver af os: „Hvad har du o Menneſke som du ikke har annammet, og har du annammet det, hvi roser du dig da, som du ikke havde annammet det?“ Har den kjære Gud ladet sit Naades Lys skinne for os i et eller andet Stykke, saa lader os huske paa, at det er Naade Altsammen, og aldrig bilde os ind allerede at „have grebet det“, men, som Apostelen siger, „jage derefter, om vi ogsaa kunde gribe Christum, ligesom vi allerede ere grebne af ham.“ Føle og finde vi kun til vor egen Usmagt og Uvidenhed, saa ville vi ogsaa ydmyge os for hverandre, og omfatte hverandre i Kjærlighed og vore op til Troens Eenhed,

thi vor Herre har jo selv anordnet og indviet en Lærerstand, og uden denne kunne vi ikke være eller staa; og trænge ligesaa høiligen til hverandre, som det ene Lem af Legemet til det andet. Og maa jeg til Slutning lægge os et Par Ord af vor kjære Kirkefader Doktor Morten Luther endnu paa Hjerte, saa siger han os jo, at der er Intet farligere for sande Christne, end naar der kommer Sekter og Partier op iblandt dem, og det er jo, naar den Ene vil herud og den anden derud, og Ingen vil vige for den Anden. Og skulle vi føle os trufne i nogle af de Stykker, som Herr Pastor Pontoppidan gjør os opmærksomme paa, da lader os ikke ringeagte det, men see til ved Guds Naade at rette det mere og mere, og tænke at Manden har dog havt de bedste Hensigter, omendstjøndt vi ikke kunne billige hans Færd, men saa haabe, at det ved Guds Naade vil klare sig mere og mere for ham, saavel som for os Allesammen. Det give Gud af Naade for Jesu Skyld, Amen!

Rettelser.

- Side 6, Linie 9 ovenfra: snørende, læs: surret.
9, - 20 - siden, l.: uden.
- 10, - 14 - rolig, l.: trolig.
- 14, - 4 nedenfra: hørt l.: have hørt.
- 19, - 14 - de, l.: da.
- 27, - 13 - ingen, l.: megen.
- - - 8 - Morben, l.: Raaben.
- 31, - 4 - naturlighiis, l.: naturlig.
- 41, - 19 - Efterretning, l.: Efterabelse.
-

Kolding 1854.

